

TAMPEREEN YLIOPISTO

**“KYLLÄ TÄÄLLÄ ON TULLUT ETEEN SELLAISIA VAIKEUKSIA TUL-
TUANI TAKAISIN, JOISTA EN OLISI OSANNUT KUVITELLAKKAAN”**

Diskurssianalyttinen tutkimus paluumuuttoa koskevasta internetkeskustelusta

JENNIKA LASSI

Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

Sosiaalipolitiikan pro gradu -tutkielma

Toukokuu 2018

TAMPEREEN YLIOPISTO

Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

LASSI JENNIKA: “Kyllä täällä on tullut eteen sellaisia vaikeuksia tultuani takaisin, joista en olisi osannut kuvitellakaan” Diskurssianalyttinen tutkimus paluumuuttoa koskevasta internet-keskustelusta

Pro gradu -tutkielma, 59 s.

Sosiaalipolitiikka

Ohjaaja: Markku Sippola

Toukokuu 2018

Tällä hetkellä maahanmuutto on yksi Suomen poliittisen ja julkisen keskustelun kiistanalaisimpia aiheita. Kaikenlaisella muuttoliikkeellä on merkittävä vaikutus väestönkehitykseen. Paluumuutto on ollut merkittävä osa Suomen väestönkehitystä aina 1980-luvulta tähän päivään saakka. Keskusteluissa ja tutkimuksissa erityisen vähälle ovat kuitenkin jääneet muut kuin inkerinsuomalaiset paluumuuttajat. Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkasteltiin millaista kuvaa muut kuin inkerinsuomalaiset paluumuuttajat rakentavat Suomesta ja suomalaisuudesta internetin keskustelupalstoilla käymissään keskusteluissa sekä millaisia Everett S. Leen työntö-veto -mallin mukaisia työntö- ja vetotekijöitä nämä representaatiot vastasivat.

Tutkimusaineistona käytettiin internetin Suomi24-, vauva.fi- ja pallontallaajat.net -keskustelupalstoilta keväällä 2017 kerättyjä keskusteluja. Analyysimenetelmänä käytettiin diskurssianalyysiä. Keskustelupalstoilta erottui neljä olennaista diskurssia, jotka käsittelevät paluumuuttajien tuottamaa puhetta Suomesta ja suomalaisuudesta. Näiden diskurssien pohjalta tutkimuksessa myös tarkasteltiin teorialähtöisesti Suomen työntö- ja vetotekijöitä.

Paluumuuttajien keskustelupalstoilla käymä keskustelu oli hyvin monipuolista. Keskustelujen sävy oli enemmän negatiivista kuin positiivista ja Suomeen oli palattu joko vapaaehtoisesti tai vastahakoisesti. Keskeisimmät Suomen työntekijät olivat työllistymisen vaikeus, suomalainen mentaliteetti sekä paluumuuttajien kokema syrjintä. Suomen vetotekijöitä puolestaan olivat Suomessa olevat sosiaaliset verkostot, koulutuksen ja päivähoidon hyvä taso sekä paluumuuttajien kokema kaipuu Suoma kohtaan. Muuttopäätöksiin olivat vaikuttaneet erityisesti muuttajan ikä, Suomesta poissaolon kesto, muuttajan siteet Suomeen sekä muuttajalla kohdistetun informaation laatu ja määrä.

AVAINSANAT

Paluumuuttaja, muuttoliike, työntö- ja vetotekijät, väliintulevat esteet, Suomi, internetin keskustelupalsta

UNIVERSITY OF TAMPERE

School of Social Sciences and Humanities

LASSI JENNIKA: “When returned, I encountered such difficulties that I couldn’t imagine” A discourse analytical study on debates concerning returning migration in the internet

Master’s thesis, 59 pages

Social Policy

Supervisor: Markku Sippola

May 2018

Immigration is currently on of the most controversial subjects in Finland’s political and public debate. All forms of migration have a major impact on population development. From the 1980s to the present return migration has been a significant part of the population development in Finland. However, those groups of returnees that are not Ingrian Finns have mostly been left out in conversations and studies. This Master’s thesis examines what kind of image other than Ingrian Finnish returnees construct of Finland in their debates on the chat forums on the internet. The study also examined what kind of push and pull models these representations corresponded according to the push and pull model developed by Everett S. Lee.

The research data was collected in Spring 2017. The research data consisted of the discussions on the chat forums Suomi24, vauva.fi and pallontallaajat.net. Discourse analysis was used as an analysis method. From the chat forums four essential discourses were distinguished where returnees produced speech about Finland and Finnishness. Based on these discourses, this research also examined the push and pull factors of Finland from the theoretical aspect.

The returnees’ discussions on the chat forums were very diverse. The tone of the conversations was more negative than positive, and the returnees had moved back to Finland both voluntarily and reluctantly. The most important push factors of Finland were the difficulties of returnees to find employment, the Finnish mentality, and the discrimination experienced by the returnees. The pull factors of Finland were social networks in Finland, the high quality of the Finnish school and children daycare system, and returnees’ longing back to Finland. The decisions for migration were mostly influenced by the age of the migrant, the time of their absence from Finland, their ties to Finland, and the quality and quantity of the information directed to the migrant.

KEYWORDS

Returnee, migration, push- and pull –models, intervening obstacles, Finland, internet chat forum

Sisällysluettelo

1. Johdanto	6
2. Paluumuutto muuttoliikkeen kontekstissa	8
2.1 Muuttoliike	8
2.2 Maahanmuuttaja	10
2.3 Siirtolainen	10
2.4 Paluumuuttaja	11
2.5 Maasta- ja maahanmuuton vaiheita Suomessa	11
3. Muuttoliikkeen tutkimus	16
3.1 Muuttoliiketeoriat	16
3.2 Everett S. Leen työntö-veto -malli	19
3.3 Muuttoliike ja paluumuutto suomalaisessa tutkimuksessa.....	21
3.4 Maahanmuuttokeskustelusta Suomessa lyhyesti.....	23
4. Tutkimusasetelma	26
4.1 Tutkimuskysymykset	26
4.2. Aineiston kuvaus	26
4.3 Tekstin tyyli ja sävy lyhyesti.....	29
4.4 Sosiaalinen konstruktionismi	30
4.5 Diskurssianalyysi	30
5. Tulosten tarkastelua	32
5.1 Suomi ja suomalaiset paluumuuttajien puheessa	32
5.2 Suomalainen mentaliteetti -diskurssi	34
5.3 Sosiaalinen tuki -diskurssi.....	36
5.4 Sisäänlämpiävät työmarkkinat -diskurssi.....	38

5.5 Ulkopuolisuusdiskurssi	40
5.6 Suomen työntö- ja vetotekijät palumuuttajien puheessa	43
Johtopäätökset	48
Lähteet.....	51

1. Johdanto

Pro gradu -tutkielmani aiheena on paluumuutto. Tutkin laadullisen tutkimuksen keinoin internetin keskustelupalstoilla käytävää paluumuuttokeskustelua. Kaikenlaisella muuttoliikkeellä – maassa-, maasta- ja maahanmuutolla on merkittävä vaikutus väestön kehitykseen. Paluumuutto on ollut merkittävä osa Suomen väestön kehitystä aina 1980-luvulta lähtien, jolloin maahanmuutto Suomeen muodostui lähinnä Ruotsista tulleista paluumuuttajista. Vaikka paluumuuttajien määrä laski väliaikaisesti 1990-luvun alkupuolella, on heidän osuutensa vuosittaisesta maahanmuutosta kuitenkin ollut merkittävä taas vuosikymmenien ajan. 2000-luvulla Suomeen muuttaneista noin joka kolmannes oli paluumuuttaja (ks. kuviot 2 ja 3).

Muuttoliikekeskustelu vaikuttaa olevan suomalaisen politiikan ikuisuusaiheita. Etenkin vuodesta 2015 maahanmuutto- ja maahanmuuttaja aiheinen keskustelu on kasvanut merkittävästi niin maahanmuuttokriittisyyden, lisääntyneen terrorismin uhan kuin Eurooppaan ja Suomeen suuntautuneen maahanmuuton lisääntymisen myötä. Maahanmuutto ja sen seuraukset ovat puhuttaneet niin poliittisessa päätöksenteossa, arkikeskusteluissa kuin tiedotusvälineissäkin. Ilmiönä maahanmuutto onkin noussut tämän vuosituhannen yhdeksi poltavimmista puheenaiheista sekä tärkeäksi osaksi sosiaalipoliittista keskustelua. Tutkielmassani keskityn yhteen maahanmuuton alamuotoon eli paluumuuttoon. Paluumuuttajat usein kokevat muutostaan samantyyppisiä seurauksia, mitä maahan muuttaneet ulkomaalaiset. Vaikka paluumuutto on merkittävä osa Suomeen suuntautunutta vuosittaista maahanmuuttoa, ovat paluumuuttajat kuitenkin jääneet vähemmälle huomiolle niin maahanmuuttoa koskevissa keskusteluissa kuin tutkimuksissakin. Keskusteluissa ja tutkimuksissa erityisen vähälle ovat jääneet inkerinsuomalaisten ulkopuolelle jäävät paluumuuttajat. Tässä tutkimuksessa tuon esille tämän maahanmuuton vähemmälle huomiolle jääneen puolen eli suomalaiset (muut kuin inkerinsuomalaiset) paluumuuttajat.

Tutkimuksessani analysoin internetin keskustelupalstojen paluumuuttoa koskevaa puhetta. Analyysissä tarkastelen kieltä sosiaalisen konstruktionismin kehyksessä. Sosiaalisen konstruktionismin näkökulmasta todellisuus rakentuu kielellisessä vuorovaikutuksessa (Berger & Luckman 1994). Sosiaalinen konstruktionismi siis kuvaa sosiaalista todellisuutta sekä merkitysten rakentumista kielen avulla. Lähestyn aineistoa diskurssianalyysin kautta. Diskurssianalyysi on analyttinen lähestymistapa, jossa sosiaalisen konstruktionismin mukaisesti lähtökohtana on kieli.

Diskussianalyysiä käytetään yleisesti yhteiskuntatieteellisissä tutkimuksissa, jolloin tarkastelun kohteena on kirjoitetun tekstin yhteiskunnallinen konteksti (Pietikäinen 2000, 192-193).

Tarkastelen tutkielmassani internetin Suomi24-, vauva.fi- ja pallontallaajat.net -keskustelupalstoilta löytyviä paluumuuttoon liittyviä diskursseja. Internetin keskustelupalstat ovat tutkimuskohteina mielenkiintoisia, koska keskusteluiden sävy voi vaihdella paljonkin kirjoittajista riippuen. Tutkielmassani tutkin paluumuutosta puhumisen tapoja sekä sitä, millaisia merkityksiä paluumuuttajat liittävät Suomeen paluuseen. Tarkoituksena ei ole keskittyä paluumuuttoon prosessina tai paluumuuttajien sopeutumiseen, sillä aiempaa tutkimusta aiheista on jo saatavilla (ks. esim. Kuhalampi 2002 ja Töyli 2006). Tarkoitus on tarkastella, millaista kuvaa Suomesta ja suomalaisista paluumuuttajien puheessa tuotetaan. Näin ollen keskityn siis paluumuuttajien omiin kokemuksiin ja tulkintoihin jo tapahtuneesta paluumuutostaan takaisin Suomeen. Lisäksi tarkastelen, mitkä ovat ne tekijät, jotka ovat vaikuttaneet paluumuuttajien muuttopäätöksiin.

Tutkimuksen keskiössä ovat yksilöiden muuttoliikkeen tarkastelu. Muuttoliiketeorioilla on vuosien ajan pyritty selvittämään ihmisten muuttomotiiveja. Yksilötasolla tapahtuvaa paluumuuttoa tarkastellaan usein työntö-veto -mallien näkökulmasta. Esimeriksi Rantalan (2002, 131) mukaan työntö-veto -lähestymistapa antaa tutkijalle mahdollisuuden analysoida sitä, miten erilaiset tekijät painottuvat eri väestöryhmissä, eli tässä tapauksessa paluumuuttajien ryhmässä.

Tutkimuksen keskeisenä teoriana on Everett S. Leen työntö-veto -malli. Valitsin tutkimuksen pohjateoriaksi Leen työntö-veto -mallin, koska se on yksi tunnetuimmista muuttoliikettä selittävästä malleista, kun tarkastelun kohteena on erityisesti yksilötason muuttoliike. Vaikka Korkiasaaren ja Söderlingin (2007, 246) mukaan Leen mallia ei voida pitää varsinaisena teoriana vaan enemmänkin selitysmallina, on Leen mallista kuitenkin muodostunut merkittävä viitekehys muuttoliikeaiheisessa tutkimuksessa. Leen työntö-veto -mallin mukaan muuttokäyttäytymiseen vaikuttavat useat eri tekijät. Nämä tekijät puolestaan voidaan jakaa neljään eri ryhmään, jotka osaltaan vaikuttavat ihmisten muuttopäätöksiin: lähtöalueeseen liittyvät tekijät, kohdealueeseen liittyvät tekijät, väliintulevat tekijät ja henkilökohtaiset tekijät. Muuttosyyt puolestaan ovat vahvasti sidoksissa siihen, millaisena yksilöt kokevat muuton ja muuttokohteen, tässä tapauksessa Suomen. Näin ollen lähestyn aineistoa myös siitä näkökulmasta, millaisena paluumuuttajien Suomi-kuva näyttääytyy Leen työntö-veto -mallin kautta tarkasteltuna.

Tutkimus koostuu kuudesta luvusta. Johdannon jälkeen seuraavassa pääluvussa esittelen tutkimuksen kannalta olennaisimmat käsitteet – muuttoliike, maahanmuuttaja, siirtolainen ja paluumuuttaja ja tarkastelen muuttoliikkeen historiaa Suomessa. Kolmas luku käsittelee muuttoliiketeorioiden sekä tutkimuksen pohjateorianäytteenä käytetyn Everett S. Leen työntö-veto -mallin tarkastelun. Kolmannessa luvussa esittelen myös muuttoliikettä ja paluumuuttoa suomalaisessa tutkimuksessa (luku 3.3). Kolmannen luvun lopuksi tarkastelen vielä lyhyesti maahanmuuttokeskustelua Suomessa (luku 3.4). Neljäs luku esittelee tutkimuksen tutkimusasetelman. Neljännessä luvussa käsitteelen tutkimuskysymykset (luku 4.1), tutkimuksessa käytetyn aineiston (luku 4.2), aineistosta nousevat keskustelun sävyt (4.3.) sekä tutkimusmenetelmät (luvut 4.4 ja 4.5). Viides luku puolestaan on tutkimuksen analyysiluku. Viidennessä luvussa käsitteelen aluksi, millaisena Suomi ja suomalaiset kuvataan paluumuuttajan puheessa (luku 5.1). Tämän jälkeen siirryn käsittelemään aineistosta löytyviä selontekoja: suomalainen mentaliteetti (luku 5.2), sosiaalinen tuki (luku 5.3), sisäänlämpiävät työmarkkinat (luku 5.4.) sekä ulkopuolisuus (5.5). Viidennen luvun lopuksi käsitteelen vielä paluumuuttajien puhetta työntö-veto -mallin kontekstissa. Lopuksi esittelen johtopäätökset.

2. Paluumuutto muuttoliikkeen kontekstissa

Maahanmuuttaja-aiheisten käsitteiden monimuotoisuudesta johtuen on niiden ymmärtäminen välillä haastavaa ja eri käsitteet sekoittuvat helposti toisiinsa. Tässä luvussa esittelen tutkimukseni kannalta olennaisimmat käsitteet – muuttoliike, maahanmuuttaja, siirtolainen ja paluumuuttaja - jotta tutkimuksen hahmottaminen olisi helpompaa. Lisäksi tarkastelen maasta- ja maahanmuuton vaiheita Suomessa.

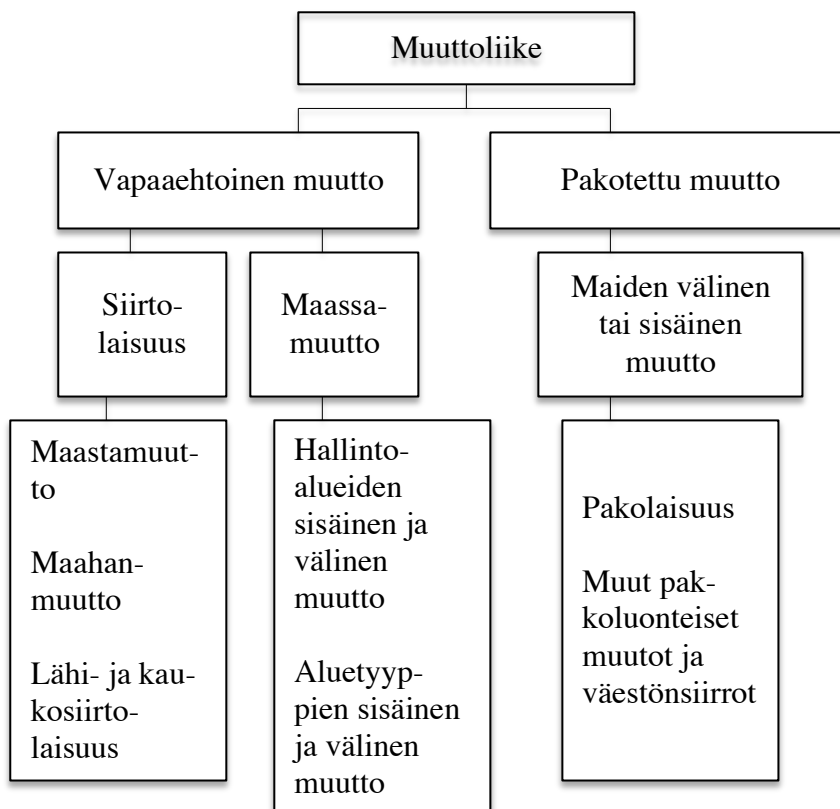
2.1 Muuttoliike

Muuttoliikkeellä on merkittävä vaikutus väestönkehitykseen. Muuttoliikkeellä ei ole yhtä määritelmää, vaan muuttoliikettä voidaan määritellä eri tavoin eri konteksteissa. Määrittelyyn vaikuttaa esimerkiksi se, katsotaanko muuton kriteeriksi muuton kesto, muuttoalue vai muuttoetäisyys. Yleisesti muuttoliikkeellä viitataan kuitenkin pysyvään tai pitkäaikaiseen siirtymiseen alueelta toiselle (Kytö & Kral-Leszczynska 2013, 23.). Tällainen maantieteellisestä alueelta toiselle tapahtuva muuttoliikkeen määrittely on kuitenkin varsin suppea. Tämän vuoksi muuttoliikkeen määrittelyssä on pyritty fyysisen muuttoliikkeen lisäksi korostamaan myös muuton pysyvyyttä, muuttoliikepäätösten

henkilökohtaisuutta sekä muuttoliikkeen tarkastelua niin yksilöllisenä, alueellisena kuin yhteiskunnallisenakin ilmiönä. (Mangalam 1968; Söderling 1988.)

Muuttoliike voidaan jakaa lähtö- ja tuloalueen perusteella maassa-, maasta- ja maahanmuuttoon. Näin ollen muuttoliike voidaan nähdä yleiskäsitteenä, jolla on useita eri alamuotoja (kuvio 1). Maassamuutto on oman maan rajojen sisäpuolella tapahtuvaa muuttoa, missä muuttajan pysyvä asuinpaikka vaihtuu (esimerkiksi kuntien välinen muutto) (Korkiasaari 1991). Maastamuutolla tarkoitetaan valtiosta pois muuttoa ja maahanmuutolla puolestaan tarkoitetaan valtiosta toiseen tapahtuvaa muuttoa. Huomioitavaa on, että esimerkiksi siirtolaisuus voi olla molempia – maahan- sekä maastamuuttoa – kun taas paluumuutolla viitataan enemmän maahanmuuttoon. Globalisaatio on kuitenkin saanut aikaan sen, että käsitteiden maasta- ja paluumuutto käyttö on menettänyt merkitystään. Näin ollen esimerkiksi turismin sekä väliaikaisen ja pysyvän muuttoliikkeen välinen ero on kaventunut (Martikainen, 2011).

Kuvio 1. Muuttoliike (Korkiasaari & Söderling 2007, 240).

2.2 Maahanmuuttaja

Maahanmuuttaja-käsitteellä kuvataan kaikkia henkilöitä, jotka muuttavat maahan. Käsitteen tulkinnallisuuden vuoksi voi sen käyttö helposti aiheuttaa hämmennystä siitä, keitä sillä tarkoitetaan. Maahanmuuttaja-käsitteen tilalle onkin haluttu kehittää uusi termejä, kuten esimerkiksi uussuomalainen tai suomenmaalainen. Mainittuja vaihtoehtoja on kuitenkin kritisoitu, minkä vuoksi ne eivät ole vakiinnuttaneet asemaansa puhekielessä (Häkkinen & Mattila 2011, 12.).

Tuomas Martikainen, Pasi Saukkonen ja Minna Säävälä (2013, 33) määrittelevät maahanmuuttajat ulkomaalaisiksi, jotka tulevat toiseen maahan. Maahanmuuttajat kuitenkin eroavat turisteista siinä, että turistit ovat toisessa maassa tilapäisesti, kun taas maahanmuuttajien tarkoitus on pysyvämpi muutto toiseen maahan. Ilmiön monipuolisuuden vuoksi maahanmuuttajiksi luokitellaan myös ne, jotka muuttavat toiseen maahan perheen yhdistämisen, töiden tai opintojen vuoksi. Maahanmuuttajiksi lasketaan myös pakolaiset, turvapaikanhakijat ja siirtolaiset. Käsitteen määrittelyyn vaikuttaa vahvasti myös se, millaisena ihmiset näkevät maahanmuuttajan. Näin ollen esimerkiksi syntyperäiset suomalaiset, jotka omaavat tumman ihonvärin, voidaan joidenkin mielestä luokitella maahanmuuttajiksi, kun taas maahanmuuttajia, jotka eivät ole syntyperältään suomalaisia, mutta omaavat suomalaisen näköisen ulkonäön, ei luokitella maahanmuuttajiksi. Jossain maissa, kuten Suomessa, maahanmuuttajia ovat myös paluumuuttajat. (Casarino 2004.)

2.3 Siirtolainen

Siirtolaisuuden määrittämisen tekee hankalaksi se, että raja siirtolaisuuden ja muun kansainvälisen muuttoliikkeen välillä on pieni (King ym. 2007). Siirtolainen voi olla maahanmuuttaja tai maastamuuttaja. Usein käsitteitä siirtolainen ja maahanmuuttaja käytetään toistensa synonyymeina. Siirtolainen on henkilö, joka muuttaa kotimaastaan toiseen maahan usein toimeentulon tai koulutuksen hankkimiseksi. Siirtolainen ei näin ollen muuta pakon vuoksi vaan vapaaehtoisesti (Korki-asaari & Söderling 2007, 240.). Maahanmuuttaja puolestaan muuttaa esimerkiksi toimeentulon tai koulutuksen hankkimisen lisäksi myös pakosta (esimerkiksi pakolainen ja turvapaikanhakija). Siirtolaisia on Suomesta lähtenyt esimerkiksi Ruotsiin ja Yhdysvaltoihin. Määräaikaista oleskelua, kuten esimerkiksi opiskelua toisessa maassa, ei puolestaan katsota siirtolaisuudeksi. Käytännössä jälkimmäisenä mainitut kuitenkin myös kuuluvat siirtolaisuuden piiriin, sillä heidän erottamisensa muista muuttajista on haastavaa (emt.). Siirtolainen voidaan määritellä myös paluumuuttajaksi.

2.4 Paluumuuttaja

Käsitettä paluumuuttaja ei löydy ulkomaalais- tai kansalaisuuslaista (Viljanen ym. 2001). Paluumuuttajiksi luokitellaan kuitenkin henkilöt, jotka ovat asuneet pidemmän tai lyhyemmän ajanjakson synnyinmaansa rajojen ulkopuolella ja palanneet takaisin synnyinmaahansa. Suomessa paluumuuttajia ovat myös entiset ja nykyiset Suomen kansalaiset sekä lisäksi suomalaisen syntyperän omaavat entisen Neuvostoliiton alueelta peräisin olevat henkilöt. Jälkimmäisiä ovat esimerkiksi inkerinsuomalaiset (Häkkinen & Mattila 2011, 13-14.). Paluumuuttajia ovat myös henkilöt, jotka palaavat vanhempiensa kotimaahan. Näin ollen myös entisten ja nykyisten, paluumuuttajiksi määriteltyjen Suomen kansalaisten perheenjäsenet sekä heidän jälkeläisensä, jotka muuttavat Suomeen asumaan, luokitellaan paluumuuttajiksi. Tässä tutkimuksessa tarkoitan paluumuuttajalla henkilöä, joka on syntynyt Suomessa, muuttanut Suomen rajojen ulkopuolelle pidemmäksi tai lyhemmäksi ajaksi ja on jo palannut takaisin Suomeen asumaan tai suunnittelee paluumuuttoa Suomeen. Näin ollen rajaan inkerinsuomalaiset ja Suomesta pysyvästi poismuuttaneiden jälkeläiset tarkasteluni ulkopuolelle.

2.5 Maasta- ja maahanmuuton vaiheita Suomessa

Maailmanlaajuisella muuttoliikkeellä on ollut merkittävä vaikutus siihen, miltä nyky maailma tänä päivänä näyttää (Martikainen, Saukkonen & Säävälä 2013, 23-26). Suomalaiset ovat olleet osa kansainvälistä muuttoliikettä jo pitkään. Niin taloudelliset ja valtiolliset yhteydet kuin sodat sekä niiden kautta rajojen muutoksetkin ovat vuosien saatossa liikuttaneet suomalaisia ensin naapurivaltioihin ja myöhemmin kauemmaksi (Korkiasaari 2003, 2). Viimeisen sadan vuoden aikana Suomesta on muuttanut yli miljoona henkeä. Näistä noin puolet on muuttanut ennen toisen maailmansodan alkua (emt).

Ennen ensimmäisen maailmansodan alkua suomalaisten muuttoliike oli vilkasta Inkerinmaalle, Karjalan kannakselle ja Pietariin, jolloin arviolta noin 150 000 suomalaista muutti itään poliittisten sekä taloudellisten syiden takia. 1800-luvun lopulla suomalainen muuttoliike kohdistui puolestaan Atlantin taakse, kun reilut 300 000 suomalaista muutti Yhdysvaltoihin. Muuton motiiveina olivat muun muassa Suomen venäläistyminen ja suomalaisten halu kohentaa elintasoaan. Muuttoliike Yhdysvaltoihin oli vilkkainta vuosina 1899-1913. Suurin osa Yhdysvaltoihin muuttaneista oli kotoisin Pohjanmaalta, mikä puolestaan johtui alueen voimakkaasta väestönkasvusta sekä siitä, että Pohjanmaa ei pysynyt perässä teollistamisen aiheuttamassa rakennemuutoksessa. (Korki-

asaari 2003; Söderling 2011; Kero 1996, 55-59.) Muuttoliike Yhdysvaltoihin kuitenkin väheni vuoden 1923 jälkeen Yhdysvaltojen kiristäessä maahanmuuttopolitiikkaansa (emt.).

Maastamuutto Suomesta on kohdistunut myös muualle. Yhdysvaltojen kiristäessä maahan pääsyä suomalainen muuttoliike kohdistui esimerkiksi Kanadaan ja Australiaan. Kanadaan kohdistuneessa muuttoliikkeessä on havaittavassa kaksi eri muuttoaaltoa, jotka ajoittuvat vuosille 1924-1939 ja vuosille 1945-1950. Aasiaan, Afrikkaan ja Latinalaiseen Amerikkaan on myös muuttanut suomalaisia, mutta muuttajien määrä ei ole ollut merkittävä suhteessa edellä mainittuihin. Muuton luonne on myös ollut ennemminkin määräaikaista kuin vakinaista. Vuosien saatossa Suomesta on muuttanut ihmisiä myös Norjaan, vaikkakin Norjaan muuttaneiden osuus suomalaisesta muuttoliikkeestä on vähäinen verrattuna etenkin Ruotsiin ja Venäjälle kohdistuneeseen muuttoliikkeeseen. 1700- ja 1800 -luvulla Norjan pohjoisosiin muutti noin 10 000 suomalaista. (Korkiasaari 2003, 2; Söderling 2011.)

1950-1970 -lukujen välillä vallitsi Suomessa merkittävä maastamuuton kausi, kun työttömyys, matala tulotaso, maatalousvaltaisuus sekä työmarkkinoiden rakenteet liikuttivat suomalaisia erityisesti Ruotsiin. Ruotsiin kohdistunut muuttoliike oli niin suurta, että sen seurauksena Suomen väkiluku laski (Korkiasaari 2003, 4). Suurimmillaan Ruotsiin kohdistunut muuttoliike oli vuosien 1969 ja 1970 aikana, kun yli 80 000 suomalaista muutti länsinaapuriin (Söderling 2011).

Vaikka Suomen taloudellinen kehitys ja elintason kohoaminen ovat osaltaan vähentäneet suomalaisten muuttopaineita, ovat esimerkiksi liikkumisen helpottuminen ja tietoliikenteen kehittyminen, kansainvälinen kaupankäynti sekä matkailun lisääntyminen houkutelleet suomalaisia edelleen Suomen rajojen ulkopuolelle. Maastamuutto on kuitenkin muuttunut pakonomaisesta muutosta tavoitteellisemmaksi, kun muuttajien profiili ja heidän muuttomotiivinsa ovat muuttuneet. Tänä päivänä maastamuuttajat ovat usein koulutettuja, jotka muuttavat Suomesta määräaikaaisesti pois esimerkiksi opiskelun, kielitaidon kartuttamisen, urakehityksen, uusien elämäkokemusten tai ihmissuhteiden perässä (Korkiasaari 2003, 6). Ennen 2000-lukua Suomesta muutettiin pois paremman toimeentulon perässä ja muuttajat olivat usein kouluttamattomia sekä ammattitaidottomia (emt.).

1980-lukuun saakka Suomi oli enemmän maasta- kuin maahanmuuttomaa jolloin maahanmuutto koostui suurelta osin suomalaisista paluumuuttajista. Esimerkiksi vuonna 1987 jopa 70 prosenttia Suomeen muuttaneista koostui suomalaisista paluumuuttajista (Myrskylä 2010; Korkiasaari 2017, 39.). Ennen 1980-lukua Suomeen kohdistunut maahanmuutto oli pitkälti Venäjältä ja

Virosta saapuvien pakolaisten, työntekijöiden ja varusmiesten sekä Chilestä saapuvien pakolaisten maahanmuuttoa (Korkiasaari 2017). 1980-luvun lopulla ulkomaalaisten maahanmuutto Suomeen alkoi lisääntyä merkittävästi, kun vietnamilaiset pakolaiset saapuivat Suomeen.

Mannilan (2009, 221-233) mukaan suomalainen maahanmuuttopoliittikka on priorisoinut etnisiä suomalaisia. Tämä tarkoittaa sitä, että maahanmuuttopolitiikan keskiössä on ollut yhteisen etnisen taustan korostaminen (Jasinskaja-Lahti ym. 2003). Neuvostoliiton hajoamisen myötä maahanmuutto Suomeen lisääntyi entisestään (Söderling 2011). 1990-luvun alussa maahanmuutto Suomeen koostui pitkälti inkeriläisistä paluumuuttajista sekä Somalian ja entisen Jugoslavian alueelta tulleista pakolaisista. Paluumuutosta puhuttaessa viitataan usein inkerinsuomalaisiin paluumuuttajiin. Inkerinsuomalaisilla tarkoitetaan Inkerinmaalle 1600- ja 1700-luvuilla muuttaneiden suomalaisten talonpoikien jälkeläisiä, joille presidentti Mauno Koivisto antoi paluumuuttajastatuksen vuonna 1990 (Takalo & Juote 1995, 3-10).¹ Inkerinsuomalaisten tarkkaa lukumäärää on vaikea arvioida, sillä virallisen tilastoinnin muodon vuoksi tilastot kerätään kansalaisuuden, ei kansallisuuden perusteella (Jaakonsaari 1998; Korkiasaari 2017). Inkerinsuomalaisten paluumuuttajien osuus vuosittaisesta maahanmuutosta on ollut suuri, sillä arviolta reilu 30 000 inkerinsuomalaista perheenjäsenenä on muuttanut Suomeen vuodesta 1990 alkaen (Maahanmuuttovirasto 2016). Inkerinsuomalaisten paluumuutto-ohjelma Suomeen päättyi heinäkuussa 2016. Suomen liittyttyä Euroopan Unioniin lisääntyi etenkin työperäinen maahanmuutto Suomeen. (Myrskylä 2010.)

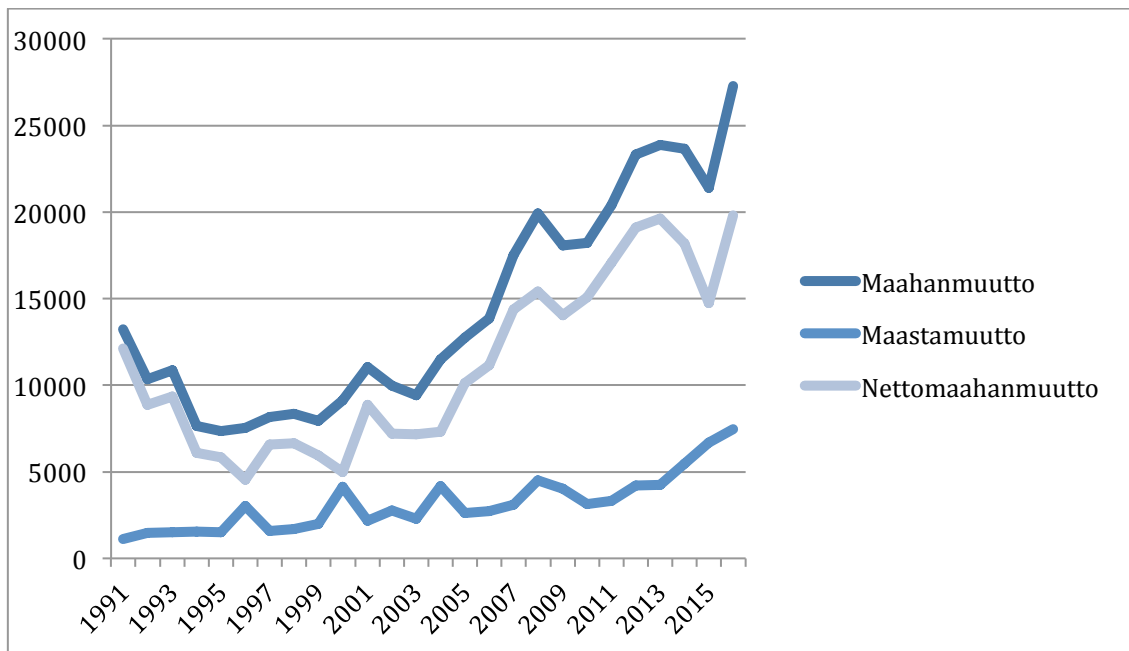
Inkerinsuomalaisten lisäksi Suomeen on tullut paljon paluumuuttajia Ruotsista, Yhdysvalloista sekä Kanadasta; tämä on ollut Suomesta näihin maiden muuttaneiden Suomen kansalaisten ja heidän jälkeläisten paluumuuttoa (Mähönen & Yijälä 2016, 17). Tämä muu Suomeen kohdistunut paluumuutto näyttää kuitenkin jääneen inkerinsuomalaisten paluumuuton varjoon, vaikka myös näiden paluumuuttajien määrä on merkittävä. Esimerkiksi Ruotsin 1980-luvun taloudelliset rakennemuutokset ja työllisyysongelmat liikuttivat monia Ruotsiin siirtolaisina lähteneitä suomalaisia takaisin Suomeen. 1980-luvulla Suomeen muuttaneista suurin osa, noin 85 prosenttia, olikin Ruotsista muuttaneita paluumuuttajia. (Korkiasaari 2001, 13-14; Korkiasaari 2017.)

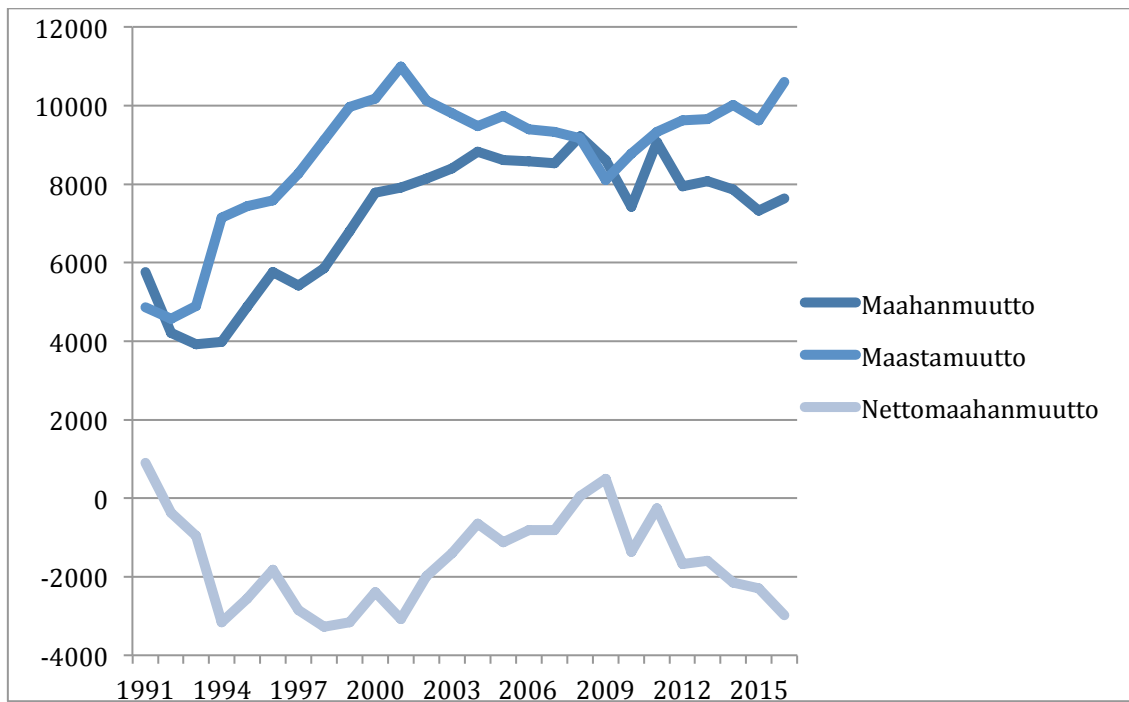
¹ Inkerinmaa sijaitsee Suomenlahden ja Laatokan välisellä alueella. Pohjoisessa alue ulottuu Karjalan kannakseen, Idässä Lavajokeen ja etelässä Stolbovan rauhan rajalle. Kaiken kaikkiaan inkerinsuomalaisia on ollut noin 150 000. (Velho 2018; Kujala 2017, 23)

2000-luvulla maahanmuutosta Suomeen on muodostunut pysyvä ilmiö ja maahanmuuttajien määrä on lähes kaksinkertaistunut. Esimerkiksi vuonna 2011 maahanmuutto Suomeen oli suurinta koko Suomen itsenäisyyden aikana. (Sisäministeriö 2013.) Viimeisen reilun kymmenen vuoden aikana Suomeen on muutettu kansainvälisen suojelun tarpeen lisäksi niin työn, opiskelun kuin perhesiteidenkin takia. Vuonna 2015 Suomeen saapui enemmän turvapaikanhakijoita kuin koskaan aiemmin ja vuoden 2016 loppuun mennessä Suomessa oli kirjoilla reilut 240 000 ulkomaan kansalaista. Vuonna 2017 Suomeen muutettiin eniten naapurivaltiosta Venäjältä. Tämän jälkeen eniten ulkomaan kansalaisia saapui Irakista, Kiinasta ja Intiasta. (Maahanmuuttovirasto 2018; Sisäministeriö 2013.) Maahanmuutto on myös seurausta maailmanpoliittisesta ja taloudellisesta tilanteesta. Näin ollen maahanmuuton kehitystä tulevaisuudessa on vaikea ennustaa. Arviolta vuoteen 2020 mennessä on maahanmuuttajien määrä Suomessa kuitenkin kasvanut noin 330 000 henkilöön (emt.).

Paluumuuttajien osuus vuosittaisesta Suomeen suuntautuneesta maahanmuutosta on jo vuosikymmenien ajan ollut suuri. Esimerkiksi vuosien 2000-2016 välillä Suomeen muutti reilut 290 000 ihmistä, joista noin joka kolmas oli paluumuuttaja (ks. kuviot 2 ja 3).

Kuvio 2. Ulkomaan kansalaisten maahan-, maasta- ja nettomaahanmuutto kansalaisuuden mukaan 1991-2016. Lähde: Muuttoliiketilastot. Tilastokeskus.

Kuvio 3. Suomen kansalaisten maahan-, maasta- ja nettomaahanmuutto 1991-2016. Lähde: Muuttoliiketilastot. Tilastokeskus.

Huomioitavaa kuitenkin kuvion 3 perusteella on, että kun maahanmuuttoa tarkastellaan kansalaisuuden mukaan, on nettomaahanmuutto ollut 2010-luvulta lähtien koko ajan miinuksella. Vuodesta 2010 lähtien vuoteen 2016 saakka Suomeen on muuttanut noin 55 300 Suomen kansalaista, kun samaan aikaan noin 67 600 Suomen kansalaista on lähtenyt maasta pois.

3. Muuttoliikkeen tutkimus

Korkiasaaren ja Söderlingin (2007) mukaan yksilöiden muuttopäätökset voivat olla joko vapaaehtoisia tai pakotettuja. Vapaaehtoiset muutot voidaan jakaa tavoitteelliseen (kohdealueen vetotekijät) ja pakotettuun (lähtöalueen työntekijät) muuttoon (kuvio 4). Tavoitteellisen muuttajan päämääränä on muuton avulla saavuttaa jokin hänelle tärkeä tavoite, kuten esimerkiksi parempi koulutus. Pakotettu muuttaja puolestaan muuttaa pakosta. Näin ollen hänen tavoitteenaan ei ole tietyn päämäärän saavuttaminen (emt. 240). Tässä tutkimuksessa tarkastelun kohteena on maiden välinen maahanmuutto, joka tapahtuu vapaaehtoisesti.

Aron (2007, 59-62) mukaan muuttoliiketutkimukset voidaan jakaa työvoiman liikkuvuuteen perustuviin, sosio-demografisiin ja kognitiivis-behavioraalisiin temaattisiin tutkimusryhmiin. Työvoiman liikkuvuuteen perustuvissa tutkimuksissa tutkimusten painopiste on muuttovirtojen suuntien tutkimisessa, joita tarkastellaan etenkin matemaattisten selitysmallien avulla. Sosio-demograafisissa tutkimuksissa tarkastellaan työntö- ja vetotekijöiden, sosiaalisten tekijöiden sekä yksilöllisten muuttopäätösten vaikutusta muuttoliikkeeseen. Kognitiivis-behavioraalisisissa tutkimuksissa puolestaan perehdytään muuttoon vaikuttavaan päätöksentekoon sekä väestön liikkeiden ymmärtämiseen (emt.). Tämä tutkimus on osa sosio-demograafista tutkimusta, jossa keskeisenä on yksilöiden muuttoliikkeiden tarkastelu.

3.1 Muuttoliiketeoriat

Muuttoliikettä tutkitaan monien eri tieteenalojen piirissä ja muuttoliikettä voidaan tarkastella useasta eri näkökulmasta. Muuttoliikkeestä ei ole olemassa mitään yleispätevää teoriaa, sillä mikään yksittäinen teoria ei voi yksin selittää monitahoista muuttoliikeprosessia (Shield & Shields 1989, 277). Muuttoliikkeen monitahoisten suuntauksien välille on myös vaikea määrittää tarkkoja rajoja (Tammelin 2006, 8). Eri muuttoliiketeoriat kuitenkin täydentävät toisiaan ja osaltaan auttavat ymmärtämään muuttoliikettä, sen seurauksia sekä muuttoon johtaneita syitä paremmin. Erillisen paluumuuttoteorian osuus tutkimuksissa on ollut vähäinen. Paluumuuttoa onkin tarkasteltu enemmän yleisten muuttoliiketeorioiden näkökulmasta.

Söderling (1988) jakaa muuttoliikkeen kolmeen ryhmään muuttoliikkeen vetovoimatekijöiden näkökulmasta. Näitä ovat etäisyysteoria, työntö-veto -teoria ja todennäköisyysteoria. Etäisyysteoriassa selvitetään muuttojen alueellista jakautumista. Muuttoliikettä tarkastellaan tuolloin tulo- ja lähtöalueen välisen etäisyyden kautta. Työntö- veto -teorioissa puolestaan tarkastelun keskiössä on lähtö- ja tuloalueen houkuttavuutta ja luotaantyöntävyyttä edistävien tekijöiden kartoitus. Todennäköisysteoriat puolestaan pohjautuvat tilastollis-matemaattisiin malleihin.

Muuttoliikettä ja siihen johtavia syitä voidaan tutkia myös eri tarkastelutasojen kautta. Näin ollen muuttoliiketeoriat voidaan jaotella myös yhteiskunnallisen, yksilöllisen sekä alueellisen tason malleihin (Söderling 1988). Muuttoliikkeen eri vetovoimamalleja tarkasteltaessa tarkoitus on rakentaa muuttoliikkeen suuntaa ja voimakkuutta selittäviä kaavoja (Tammelin 2006, 8). Esimerkiksi aluetasolla muuttoliikkeen tarkastelun painopiste on kasvu- eli kasautumis- ja tasapainoteorioissa, keskusjärjestelmäteorioissa sekä sijaintiteorioissa (emt, 39-42). Eri alueiden välistä muuttoliikettä tarkastellaan erityisesti elinkeinotoiminnan sijoittumisen ja työvoiman liikkumisen näkökulmista (Holm ym. 2008). Alueellisia muuttovirtoja voidaan kuvata lisäksi klassisen muuttoliiketeorian näkökulmasta. Tällöin tarkastelun keskiössä ovat alueiden väliset palkkaerot, joten muuttaminen yhdeltä alueelta toiselle on seurausta työmarkkinoiden epätasapainosta. (Koponen 2002, 4; Shields & Shields 1989.)

Yhteiskunnallisen tarkastelun keskiössä on muuttoliikkeen ja yhteiskunnan muutosten välisten suhteiden tarkasteleminen. Yhteiskunnallisesta näkökulmasta tarkastelun kohteina ovat ihmisten elinoloihin vaikuttavien ilmiöiden tutkiminen (Kytö & Kral-Leszczynska 2013, 18; Söderling 1988, 48.) Yhteiskunnallisella tasolla tarkastellaan myös yhteiskunnallisen kehityksen vaiheisiin liittyviä pääomavirtoja sekä näihin perustuvia yksilöiden muuttomotiiveja (emt.).

Yksilötasolla keskeisinä tekijöinä ovat yksilöt, jolloin tarkastelun lähtökohtana ovat yksilöiden omat näkökulmat. Yksilötasolla muuttoliikettä tarkastellaan usein työntö-veto-, elämäntapa- sekä erilaisten tarve- ja hyvinvointimallien näkökulmasta (Korkiasaari & Söderling 2007, 244-246). Työntö-veto -malleissa tarkastelun keskiössä ovat lähtö- ja kohdealueen ominaisuudet. Esimerkiksi Bogue (1969) mukaan muuttoliikkeellä reagoidaan ympäristön taloudellisiin, sosiaalisiin sekä demografisiin ilmiöihin. Rantalan (2002, 131) mukaan muuttoliikkeen työntö- ja vetotekijät ovat pelkistettyjä empiirisiä yleistyksiä, joiden keskeisenä ongelmana on muuttamiseen liittyvän problematiikan (yli)yksinkertaistaminen. Teorioita on myös kritisoitu esimerkiksi niiden rationaalisen ihmiskäsityksen sekä yksinkertaisuuden takia (Castler & Miller 2003,

24). Työntö-veto -mallia käsitellään tarkemmin luvussa 3.2. Elämänkaarimallissa tarkastelun kohteina ovat muuttajan ikä sekä hänen elämänkaarensa eri virstanpylväät, kuten avioituminen, lapsen saaminen, eläkkeelle jääminen tai opiskelujen aloittaminen (Korkiasaari & Söderling 2007, 245). Hyvinvointimallissa muuttoliikettä puolestaan tarkastellaan tarvenäkökulmasta, jolloin muutto on seurausta siitä, että lähtöalueella ei ole mahdollisuutta tyydyttää yksilön erilaisia tarpeita (Kytö & Kral-Leszczynska 2013, 21).

Muuttoliiketutkimuksen edelläkävijänä voidaan pitää Ernst Georg Ravensteinia, joka tarkastellessaan ensin Englannin sisäistä muuttoliikettä vuonna 1885 sekä muualla Euroopassa ja Yhdysvalloissa vuonna 1889 tapahtunutta muuttoliikettä kirjoitti muistiin muuttoliikkeen yksitoista ”lakia”. Muuttoliiketutkimuksessa Ravensteinin lait ovat tärkeä lähtökohta, sillä ne toistuvat usein myöhemmissä muuttoliiketeorioissa joko muuttumattomina tai sovelletusti (Tammelin 2006, 8). Ravensteinin laeissa esimerkiksi todetaan, että ensisijainen syy maahanmuuttoon ovat paremmat toimeentulomahdollisuudet kohdemaassa, että muuttoliikkeeseen vaikuttavat muuttajan taustamuuttajat (esim. ikä ja sukupuoli) ja että muuttoliike tapahtuu vaiheittain yhden pitkän siirtymän sijaan. Useat näistä laeista pätevät myös tämän päivän muuttoliikettä tarkasteltaessa.

Ravensteinin lakien mukaan:

1. Huomattava osa muuttoliikkeestä suuntautuu lähellä olevalle paikkakunnalle
2. Muuttoliike on vaiheittain etenevää
3. Pitkän matkan muuttajat suosivat kohdealueena kaupan ja teollisuuden keskusta
4. Osa muuttajista palaa takaisin
5. Maaseudulla asuvat muuttavat enemmän kuin kaupunkilaiset
6. Miehet muuttavat naisia vähemmän
7. Muuttajat ovat usein aikuisia, mutta perheet muuttavat harvemmin
8. Suurten kaupunkien kasvu on enemmän seurausta muuttoliikkeestä kuin luonnollisesta väestönkasvusta
9. Muuttoliike voimistuu, kun teollisuus, kauppa ja kulkuyhteydet paranevat
10. Muuttoliike suuntautuu pääosin maaseudulta teollisuuden ja kaupan keskuksiin
11. Muuttomotiivit ovat yleensä taloudellisia

Seuraavassa luvussa käyn läpi Everett S. Leen (1966) muuttoliikettä yksilötasolla käsittelevää työntö-veto -mallia. Käytän kyseistä mallia myös analyysissä.

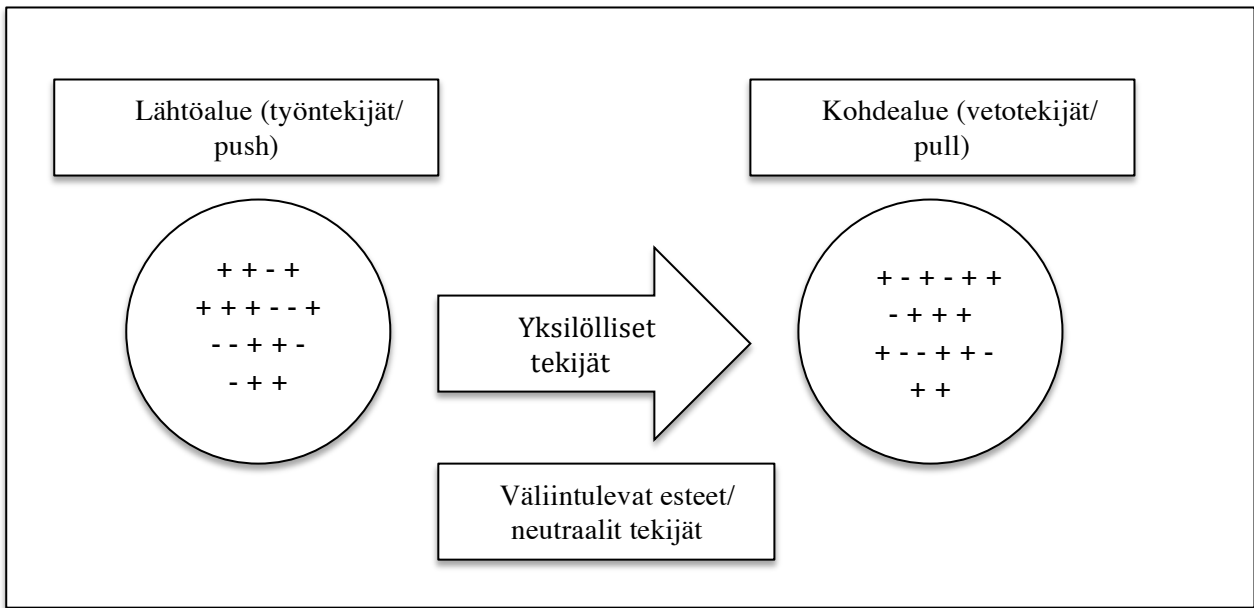
3.2 Everett S. Leen työntö-veto -malli

Tutkimukseni pohjana käytän Everett S. Leen *A Theory of Migration* artikkelissaan (1966) kehittämää työntö-veto -mallia jossa Lee on hyödyntänyt aiempaa mainittuja Ravensteinin lakeja. Leen työntö-veto -malli sopii hyvin niin yksilöiden kuin rakenteellisten ilmiöiden tutkimiseen (Korkiasaari & Söderling 2007, 246).

Työntö-veto -malleissa keskeistä on lähtö- ja kohdealueiden eri ominaispiirteiden ja mahdollisuuksien tarkastelu. Muuttaessaan maasta toiseen yksilöt pohtivat muuton etuja ja haittoja. Muuton edut ja haitat puolestaan eroavat riippuen yksilön omista kokemuksista, tunteista ja ajatuksista (Korkiasaari & Söderling 2007, 246). Muuttoliiketutkimuksen faktorianalyysissään Lee (1966, 47-57) on selittänyt muuttoliikkeeseen vaikuttavia tekijöitä jakamalla muuttoliikkeen neljään eri faktoriin, joiden kautta voidaan lähestyä yksilöiden muuttoliikekäyttäytymistä. Näitä ovat:

1. Lähtöalueen tekijät
2. Kohdealueen tekijät
3. Väliintulevat esteet
4. Yksilölliset tekijät.

Leen työntö-veto -mallin ydinajatus on, että sen hetkisessä asuinpaikassaan yksilö altistuu useille eri tekijöille, jotka yksilöstä riippuen joko estävät tai edesauttavat muuttoa. Ennen muuttopäätöstä yksilö siis vertaa lähtöalueen kielteisiä ja kohdealueen myönteisiä tekijöitä keskenään. Lisäksi lähtö- ja kohdealueiden välillä on väliintulevia esteitä, kuten esimerkiksi etäisyys ja taloudelliset kustannukset, jotka osaltaan myös vaikuttavat yksilöiden muuttopäätökseen. Samalla myös henkilökohtaiset tekijät vaikuttavat muuttopäätökseen. Jokaisella lähtö- ja kohdealueella on näin ollen niin positiivisia kuin negatiivisia tekijöitä, jotka joko vähentävät yksilöiden muuttoluukkuutta (-), jotka edesauttavat sitä (+) tai joiden muuttovaikutus on neutraali (kuvio 4).

Kuvio 4. Muuttoliikkeeseen vaikuttavat lähtö- ja kohdealueen tekijät ja väliintulevat esteet työntö- veto -teorian mukaan (Lee 1966, 50; Korkiasaari & Söderling 2007, 246).

Korkiasaaren ja Söderlingin (2007, 244) mukaan muuttoliikkeen syitä on monenlaisia ja niitä voi tarkastella joko yksilön tai yhteiskunnan näkökulmasta. Muuttopäätökset ovat yksilöllisiä ja yksilöt reagoivat niihin eri tavoin. Leen (1966, 56) mukaan muuttoliike on valikoivaa juuri yksilöiden erilaisuuden vuoksi. Ihmisten eri elämäntilanteet, kuten työpaikan saaminen ja opiskelun ja parisuhteen aloittaminen nähdään muuttopäätöksiin vaikuttavina kohdealueen positiivisina vetotekijöinä. Positiivisia vetotekijöitä ovat myös esimerkiksi muuttajalle sopivampi ilmasto tai paremmat elinolot. Muuttopäätökseen vaikuttavia, negatiivisia, lähtöalueen työntäviä tekijöitä ovat puolestaan esimerkiksi erilaiset yhteiskunnalliset poliittiset jännitteet, sodat, luonnonkatastrofit sekä köyhyys. Lähtöalueen työntäviä tekijöitä ovat myös maantieteelliset etäisyydet sekä esimerkiksi muutokset ihmissuhteissa tai taloudelliset syyt (esim. työttömyys). Muuttopäätösten neutraaleja, väliintulevia tekijöitä ovat puolestaan esimerkiksi muuttajien terveydentila, muuton taloudelliset kustannukset, sijainti sekä muuttoon liittyvän informaation laatu ja määrä. (Lee 1966, 50-52; Korkiasaari & Söderling 2007, 246.)

Muuttajat siis kokevat muutostaan erilaisia seurauksia riippuen muuton syistä. Huomioitavaa on, että muutto paikasta toiseen ei välttämättä ole seurausta yhdestä ainoasta syystä, vaan ennemminkin se voidaan nähdä usean eri tekijän summana (Kytö 1998, 67). Muuttopäätökseen

vaikuttaa esimerkiksi se, onko kyse lähtö- vai kohdealueen tekijöistä. Esimerkiksi yksilöllä on enemmän tietoa sen hetkisestä asuinpaikastaan kuin kohdealueesta, joten yksilölle jäävät kohdealueen ominaispiirteet varsin tuntemattomiksi siihen saakka, kunnes hän muuttaa sinne (Lee 1966). Myös yksilön muuttaessa toiseen maahan pakon edessä ovat muutosta johtuvat seuraukset erilaisia kuin vapaaehtoisessa muutossa. Samalla tietty tekijä voi tarkoittaa eri yksilöille eri asiaa: se voi olla joko positiivinen, negatiivinen tai neutraali. Lisäksi yksilön taustamuuttajat, kuten esimerkiksi ikä tai koulutustaso myös joko lisäävät tai vähentävät motivaatiota muuttaa (Korkiasaari & Söderling 2007, 253). Muuttopäätöksiin vaikuttavat siis yksilön tulkinnat muutosta eivätkä niinkään muuton todelliset tekijät (Lee 1966).

3.3 Muuttoliike ja paluumuutto suomalaisessa tutkimuksessa

Koska maahan- ja paluumuuttoilmiöt kulkevat käsi kädessä ja paluumuutto voidaan nähdä maahanmuuton alamuotona, tarkastelen aluksi lyhyesti aikaisempaa kansainväliseen muuttoliikkeeseen liittyvää tutkimusta. Tämän jälkeen siirryn tutkimukselle relevanttiin paluumuuttoaiheiseen tutkimukseen ja lopulta keskityn vielä aikaisempaan tutkimukseen maahanmuuttokeskustelun näkökulmasta.

Maahanmuuttoaiheisella tutkimuksella on vakiintunut asema yhteiskuntapoliittisessa tutkimuksessa. Etenkin kansainvälisestä muuttoliikkeestä ja maahanmuutosta sekä ulkomaalaisista maahanmuuttajista on viime vuosikymmenien aikana tehty paljon tieteellistä tutkimusta kansainvälisesti ja Suomessa. Tutkimuskohteet ovat olleet moninaisia. Tutkimuksissa maahanmuuttoa ja ulkomaalaisia maahanmuuttajia on tarkasteltu muun muassa työllistymisen (esim. Busk ym. 2016), kotoutumisen (esim. Pohjola 2016; Contucci & Sandell 2015), identiteetin (esim. Varjonen 2013; Phinney ym. 2002) sekä terveyden (esim. Castaneda ym. 2012; Derosé ym. 2007) näkökulmista.

Paluumuuttoaiheista tutkimusta löytyy verrattain vielä melko vähän. Samalla paluumuuttotutkimukset ovat suhteellisen vanhoja. Paluumuuttotutkimus näyttää myös jääneen yleisen muuttoliiketutkimuksen jalkoihin, sillä paluumuuttajia ei ole aina erotettu muista maahanmuuttajista (ks. esim. Karjalainen 1989). Samalla paluumuutto on useimmissa selvityksissä ja tutkimuksissa rinnastettu inkerinsuomalaisten Suomeen muuttoon. Näin ollen muihin kuin inkerinsuomalaisiin paluumuuttajiin kohdistuva tutkimus on jäänyt tarkastelujen ulkopuolelle.

Kotimainen paluumuuttotutkimus on pitkälti keskittynyt inkerinsuomalaisten paluumuuttoon, vaikka vielä 1990-luvulla inkeriläisyyteen liittyvää tutkimustoimintaa oli verrattain vähän. Inkerinsuomalaisia paluumuuttajia on tutkittu muun muassa heidän työllistymisensä (Heikkinen 2000), sosiokulttuurisen sopeutumisen (Vikman 2012), kulttuurisen identiteetin rakentumisen (Reijonen 2002) sekä inkerinsuomalaisiin kohdistuneiden rasististen ilmiöiden (Davydova 2003; Heikkinen 2003) näkökulmista. Sekä Davydova että Heikkinen ovat tutkimuksissaan analysoineet Suomessa vallitsevia asenteita inkerinsuomalaisia paluumuuttajia kohtaan paluumuuttokeskustelun- ja kirjallisuuden kautta. Paluumuuttajien sopeutumiseen liittyvät tutkimusaiheet ovat myös olleet melko suosittuja. Paluumuuttajien sopeutumista ovat tutkineet muun muassa Seppälä (1996), Kyntäjä (1998) ja Mähönen ja Yijälä (2016).

Inkerinsuomalaisiin kohdistuvan paluumuuttotutkimuksen lisäksi paluumuuttoa on tutkittu muun muassa siirtolaisuuden ja sopeutumisen näkökulmasta. Siirtolaisuutta ovat tutkineet esimerkiksi Pohjola (1989), Grönlund (1996) ja Tammelin (2006), jotka ovat tutkimuksissaan keskittyneet Ruotsista tapahtuvaan paluumuuttoon. Tammelin on tutkimuksessaan tarkastellut siirtolaisuutta yhden suvun näkökulmasta. Hän on myös selvittänyt Suomen ja Ruotsin työntö- ja vetokijöitä. Tutkimustuloksista ilmenee, että tärkeimpänä Ruotsiin muuton motiivina ovat olleet taloudelliset syyt. Suomeen paluumuutto puolestaan on tapahtunut ei-taloudellisista syistä. Tammelinin tutkimuskohteena oleva suku oli muuttanut Ruotsiin 1960- ja 1970-luvun vaihteessa ja palannut takaisin Suomeen 1980- ja 1990-luvulla. Takala (2004) puolestaan on pro gradu -tutkielmassaan tarkastellut ulkomailla syntyneiden tai asuneiden suomalaisnuorten sopeutumista Suomeen. Sopeutumisen näkökulmasta paluumuuttoa ovat tutkineet myös Kumpulainen (1993) ja Mattila (2017). Kumpulainen on keskittynyt pääosin maallemuuttoon, mutta hänen tutkimuksessaan sopeutuminen nähdään yhtenä näkökulmana. Mattila on käsitellyt suomalaisten ekspatriaattiperheiden lasten sopeutumista paluumuuton jälkeen.

Paluumuuttotutkimusta on tehty myös paluumuuttoprosessin sekä paluumuuttajien työllisyyden näkökulmasta. Esimerkiksi Kuhalampi (2002) on tarkastellut paluumuuttajien muukalaisuutta keskittyen prosessiin, jonka eri vaiheita paluumuuttaja käy muutossa. Warinowski (2012) on väitöskirjassaan tutkinut suomalaisten ekspatriaattiperheiden lasten paluumuutto- ja sopeutumisprosessia kulttuurisina siirtyminä. Uudenmaan liitto (2012) on selvittänyt paluumuuttajien asemaa työmarkkinoilla sekä heille suunnattuja palveluita ja kyseisten palvelujen toimimista käytännössä. Jonkka (2018) on puolestaan tarkastellut Venäjältä muuttaneiden paluumuuttajien ja työperusteisten muuttajien erilaisia työllistymiskokemuksia metalli- ja elektroniikka-alalla Salon seudulla.

Kotimaisessa paluumuuttotutkimuksessa on tarkasteltu myös Suomen rajojen ulkopuolella asuvia suomalaistaustaisia. Esimerkiksi Outi Tuomi-Nikula, Riina Haanpää ja Tarja Laine (2013) ovat tarkastelleet Euroopassa asuvia suomalaisia sekä heidän edellytyksiä, mahdollisuuksia ja suunnitelmia paluumuutostaan Suomeen. Erityisesti huomion kohteena ovat olleet toisen ja kolmannen polven Euroopan suomalaiset. Tuomi-Nikula ym. ovat tutkimuksissaan kartoittaneet suomalaistaustaisten henkilöiden koulutusta, kielitaitoa sekä yhteyttä Suomeen ja suomalaisiin.

Muuttoliike- ja maahanmuuttokeskustelu on ollut viime vuosina vilkasta. Koska tutkielmani aihe sijoittuu maahanmuuttoaiheisen tutkimuksen kenttään, luon vielä lyhyen katsauksen maahanmuuttokeskustelututkimukseen.

3.4 Maahanmuuttokeskustelusta Suomessa lyhyesti

Maahanmuuttokeskustelua on käyty Suomessa niin kauan kuin maahanmuuttoa on tapahtunut. Koska vuosien mittaan perusteet Suomeen muutolle ovat olleet erilaisia, ovat maahanmuuttokeskustelun painotukset vaihdelleet vuosikymmenestä ja vuodesta riippuen. Tämä on tehnyt maahanmuuttokeskustelusta myös erittäin monipuolista. Maahanmuuttoaiheista keskustelua on aiemmin tutkittu etenkin pro gradu-tutkielmien muodossa. Esimerkiksi Koponen (2015) sekä Karppinen (2013) ovat omissa tutkimuksissaan perehtyneet maahanmuuttokeskustelun diskursseihin Helsingin Sanomissa 2000-luvulla. Tuomisto (2017) puolestaan on keskittynyt vuoden 2015 pakolaiskriisikeskusteluun ja Somari (2013) somalialaisten turvapaikanhakijoiden vastaanottoa käsittelevään keskusteluun Helsingin Sanomissa 1990-luvun alussa.

Vielä ennen 1980-lukua maahanmuuttokeskustelu Suomessa perustui enemmän maastamuuttoon kuin maahanmuuttoon (Forsander 2002; 20-21; Kanniainen 2010, 44). Näin siitäkin huolimatta, että ensimmäiset pakolaiset saapuivat Suomeen jo 1970-luvun alussa. 1980-luvulla maahanmuuttokeskustelu Suomessa painottui pakolaisuuteen ja turvapaikanhakijoihin, kun ensimmäiset turvapaikanhakijat ja kiintiöpakolaiset saapuivat Suomeen. Tuolloin maahanmuuttokeskustelua käytiin pitkälti sosiaalipoliittisesta sekä työllisyysnäkökulmasta, jolloin keskustelussa nousivat ensimmäistä kertaa erityisesti esille esimerkiksi kulttuurierot. (Forsander 2002, 19). Maahanmuuttokeskustelu kuitenkin lisääntyi merkittävämmiin vasta kymmenen vuotta myöhemmin – vuodesta 1990 lähtien – jolloin myös maahanmuutto Suomeen kasvoi (Lepola 2000, 197). Vuodesta 2015

lähtien maahanmuuttokeskustelu on lisääntynyt merkittävästi suuren Eurooppaan ja Suomeen suuntautuneen turvapaikanhakija-aallon myötä.

2000-luvulle tultaessa maahanmuuttokeskustelu on monipuolistunut. Keskustelu on muuttunut samalla aiempien vuosien humanitäärisestä keskustelusta enemmän taloudellista näkökulmaa korostavaksi. Esimerkiksi keskustelu työperäisestä maahanmuutosta on korostunut jo reilun kymmenen vuoden ajan (ks. esim. Simola 2008, 8 ja Wessman 2017). Uusien EU-direktiivien (muun muassa ICT-direktiivi ja kausityödirektiivi)² myötä keskustelu työperäisestä maahanmuutosta on jatkunut tähän päivään. Maahanmuuttajien kotoutuminen (ks. esim. Sarvimäki ym. 2014) sekä maahanmuuton taloudelliset vaikutukset (ks. esim. Päivinen 2017) ovat maahanmuuttokeskustelututkimuksessa paljon tutkittuja aiheita.

Maahanmuutto on yksi Suomen poliittisen ja julkisen keskustelun kiistanalaisimpia aiheita. Vuosien mittaan maahanmuutosta ja maahanmuuttajista on puhuttu monin eri sävyin. Suomalainen maahanmuuttokeskustelu on ollut jo vuosikymmenien ajan mustavalkoista; maahanmuutto on nähty joko positiivisena tai negatiivisena ilmiönä (Aden 2009, 27-32; Raittila 2009, 67-73). Vuosina 2008-2009 maahanmuuttokriittisyys kasvoi julkisessa keskustelussa huomattavasti (Keskinen ym. 2009, 10-11). Samalla maahanmuuttoon liittyvä keskustelu myös politisoitui (emt. 33). Maahanmuuttokriittinen keskustelu lisääntyi entisestään vuoden 2015 turvapaikanhakijoiden massamuuton myötä. Samalla julkisessa keskustelussa keskustelun sävy vaikuttaa koventuneen ja tiukentuneen ja maahanmuuttovastaisuus ja rasismi ovat yleistyneet.

Palumuuttokeskustelu on ollut vilkasta inkerinsuomalaisten näkökulmasta etenkin inkerinsuomalaisten palumuutto-ohjelman alettua 1990-luvun alussa sekä sen päätyttyä kesällä 2016. Tämän lisäksi palumuuttokeskustelua näytetään Suomessa käytävän pitkälti palumuuttajien välisenä vuoropuheluna internetin keskustelupalstoilla; niillä keskustelua käydään niin Suomeen paluun hyödyistä, haitoista, peloista kuin odotuksista. Keskusteluissa palumuutto rinnastetaan usein maahanmuuttoon, minkä vuoksi palumuutto voidaan nähdä osana maahanmuuttoaiheista keskustelua. Poliittisessa keskustelussa muut kuin inkerinsuomalaiset palumuuttajat on huomioitu esimerkiksi Suomen hallituksen syyskuussa 2017 hyväksytyssä ulkosuomalaispoliittisessa ohjel-

---

² Kausityödirektiivi (907/2017) on kolmansista maista saapuville kausityöntekijöille suunnattu direktiivi, jonka tarkoituksena on maahantulon ehtojen yhdenmukaistaminen sekä kausityöntekijöiden aseman parantaminen EU:n alueella. ICT-direktiivi (908/2017) puolestaan koskee kolmansissa maissa kotipaikkaansa pitäviä yrityksiä sekä heidän palveluksessaan olevia johtajia ja asiantuntijoita, jotka lähetetään EU-alueella toimiviin yksikköihin. Direktiivillä pyritään helpottamaan näiden työntekijöiden siirtymistä EU-alueelle ja liikkumista siellä.

massa vuosille 2017-2021, joka on jatkoa ensimmäiselle vuonna 2006 tehdylle ja sitä seuraavalle vuonna 2011 tehdylle vastaavalle ohjelmalle. Vuoden 2017 ohjelman pääpaino on ulkosuomalaisten ja Suomen välisen vuorovaikutuksen vahvistaminen.

4. Tutkimusasetelma

4.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimuksessa tarkastelen paluumuuttoa yksilötasolla. Lähestyn tutkimusaineistoa diskurssianalyysin kautta. Menetelmän avulla tutkin, millaisia diskursseja keskustelupalstoille kirjoitetuissa selonteoissa rakentuu. Näin ollen erittelen paluumuutosta puhumisen tapoja ja sitä, millaista kuvaa paluumuuttajat keskustelupalstoilla Suomesta ja suomalaisista tuottavat. Tutkimuksessa keskityn siis paluumuuttajien omiin kokemuksiin ja tulkintoihin heidän jo tapahtuneesta paluumuutostaan takaisin Suomeen. Lisäksi erittelen paluumuuttajien tuottamaa puhetta Everett S. Leen työntö-vetomallissaan tarjoamaa viitekehystä vasten.

Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Millaista kuvaa paluumuuttajat rakentavat suomalaisuudesta ja Suomesta?
2. Millaisia Leen mallin työntö- ja vetotekijöitä tämä kuva heijastaa?

4.2. Aineiston kuvaus

Tutkimusaineisto koostuu kolmella suomalaisella internetin keskustelupalstalla (Suomi24, pallontallaajat.net ja vauva.fi) olevista viesteistä. Tutkimukseen valikoitui verkkoaineisto sen vuoksi, että ne tarjoavat vaihtoehtoisen ja nykyaikaisen aineistopohjan tieteelliselle tutkimukselle. Suomi24 ja vauva.fi –sivustot valikoituivat aineistoiksi niiden suosion vuoksi. Keskustelun eri sävyjen tavoittamiseksi päädyin ottamaan osa-aineiston myös pallontallaajat.net -sivustolta, koska se eroaa käyttäjäprofiililtaan kahdesta muusta mainitusta aineistosta. Nämä aineistot yhdessä mahdollistavat täten monipuolisen aineiston analyysin.

Suomi24-sivustolla on laaja ja aktiivinen keskustelupalsta, jossa keskustelija käydään useista eri aihealueista. Vauva.fi puolestaan on alun perin vanhemmille kohdistettu sivusto, joka on vuosien saatossa noussut Sanoman suurimmaksi lifestyle-sivustoksi. Pääosin sivustolla käsitellään lapsiin ja perhe-elämään liittyviä aiheita, mutta sieltä löytyy useita keskusteluita kyseisten aiheiden ulkopuolelta. Pallontallaajat.net -sivusto on puolestaan kohdistettu pääosin omatoimimatkailijoille. Sivusto

tarjoaa sen käyttäjille ja sivustolla vieraileville tietoa muun muassa matkustamisesta ja eri matkakohteista sekä muiden matkailijoiden kokemuksia ja vinkkejä. Sivusto mainostaa itseään “omatoimimatkailijoiden kohtauspaikkana, jossa kaikilla on sama tavoite: päästä mahdollisimman halvalla mahdollisimman kauas”.

Suomi24- ja vauva.fi -sivustoilla paluumuuttokeskustelu oli monipuolista ja keskenään melko yhdenmukaista. Keskustelijoiden joukossa oli paljon henkilöitä, jotka olivat asuneet vuosia vakituisesti ulkomailla ja palanneet takaisin Suomeen asumaan pysyväluonteisesti sekä henkilöitä, jotka suunnittelivat pysyväluonteista muuttoa takaisin Suomeen. Huomioitavaa kuitenkin on, että anonyymisti tapahtuvan keskustelun muodosta johtuen keskustelijat voivat myös tekeytyä ulkomailla asuneiksi henkilöiksi. Tällainen toiminta täyttää ns. trollauksen tunnusmerkit, ja sen tarkoitus on yleensä saada aikaan eripuraa ja konflikteja (Hardaker 2010). Näin ollen ei voida sanoa varmuudella, pitävätkö henkilöiden kertomukset ulkomailla olostaan ja kokemuksistaan tosiasiasa paikkaansa vai haluavatko he vain representoida itseään tällaisen narratiivin kautta.

Suomi24- ja vauva.fi -sivustoilla jo Suomeen palanneet kertoivat kokemuksistaan sekä ajatuksistaan paluumuutosta ja Suomeen paluuta harkitsevat puolestaan tiedustelivat kansakeskustelijoilta, kannattaako Suomeen palata takaisin. Suomeen muuttoa harkitsevat kaipaivat tietoa myös esimerkiksi työllistymisestä, perheenjäsenten (ulkomaalainen puoliso, ulkomaila syntyneet lapset) sopeutumisesta sekä yleisistä muuttoon liittyvistä asioista, kuten verotuksesta. Lisäksi keskustelufoorumeilta haettiin vertaistukea. Pallontallaajat.net -sivusto erosi edellä mainituista siinä, että keskustelijat koostuivat matkailijoista, joiden kokemukset ulkomailla olosta liittyivät enemmän pidempiaikaiseen matkusteluun kuin pysyväluonteiseen ja ”arkipäiväiseen” asumiseen. Lisäksi keskusteluista ilmeni enemmän se, ettei tarkoituksena ollut takaisin muutto Suomeen pysyvästi. Näin ollen esimerkiksi tietoa Suomesta ja Suomeen muutosta ei juuri kysely. Pikemmin keskusteluissa haettiin neuvoja siihen, miten selvittää Suomessa seuraavaan matkaan saakka. Pallontallaajat.net -sivustolla paluumuuttoa Suomeen siis käsiteltiin enemmän hypoteettisena, oletettuna mahdollisuutena eikä niinkään todellisena mahdollisuutena.

Verkossa julkisesti saatavilla olevat erilaiset keskustelupalstat tarjoavat monipuolisen sekä maksuttoman kanavan julkiselle keskustelulle sekä mielipiteiden vaihdolle. Keskustelut jäävät talteen internetin keskustelupalstoille useiden vuosien ajalta, mistä johtuen ne luovat uudenlaisen tutkimusaineiston eri alojen tutkijoille. Verkkokulttuurinen tutkimus kasvattaakin suosiotaan jat-

kuvasti. Vuosien mittaan verkkoaineistot ovat yleistyneet myös opinnäytetöissä. (ks. esim. Kaivola 2015; Tilus 2016.)

Tutkimusaineistona olevat keskustelusivustot ovat kaikki julkisia ja niissä olevia keskusteluja sekä kommentteja voivat lukea ketkä tahansa. Pallontallaajat.net- ja vauva.fi -sivuilla oleviin keskusteluihin osallistuminen edellyttää rekisteröitymistä palvelujen käyttäjäksi sekä kirjautumista sisään keskustelusivustolle. Poikkeuksena ovat vauva.fi -sivulla olevat aihe vapaa ja seksi – keskustelualueet, joissa rekisteröitymistä ja kirjautumista ei vaadita. Suomi24-sivusto eroaa edellä mainituista niin, ettei keskusteluihin osallistuminen tai uuden keskustelun aloittaminen vaadi rekisteröitymistä. Keskustelut tapahtuvat kuitenkin myös suomi24-sivustolla nimimerkin suojissa.

Aineisto on koottu keväällä 2017. Aineistosta valikoitui analysoitavaksi ne keskustelut, joissa paluumuuttajat kertoivat ajatuksiaan Suomeen paluustaan ja/tai suomalaisista ja Suomesta vetävinä tai työntävinä tekijöinä. Analysoitavia kommentteja kertyi yhteensä 477 kappaletta. Suomi24-sivustolla oli paluumuuttajille erikseen suunnattu keskustelufoorumi, jossa keskusteltiin paluumuuttoon liittyvistä ongelmista, sen herättämistä ajatuksista ja kokemuksista. Tähän tutkimukseen valittu Suomi24-sivuston aineisto koostuu yhteensä 152 keskusteluketjusta, joissa keskustelua oli käyty elokuusta 2007 huhtikuuhun 2017. Pallontallaajat-sivustolla ei ollut erillistä keskustelufoorumiä, joka olisi suunnattu yksinomaan paluumuuttajille. Sivustolta löytyi kuitenkin sivustolla olevan hakukoneen avulla 21 paluumuuttoon liittyvää keskusteluketjua hakusanoilla “paluumuutto” ja “paluumuuttaja”. Kyseisiä keskusteluja oli käyty syyskuusta 2006 toukokuuhun 2014. Vauva.fi-sivustolla ei myöskään ole olemassa erillistä paluumuuttajille suunnattua keskustelufoorumiä. Sivustolla olevan hakukoneen avulla löytyi kuitenkin myös hakusanoilla “paluumuutto” ja “paluumuuttaja” 104 eri keskusteluketjua, joissa käsiteltiin paluumuuttoa. Keskustelua kyseisissä ketjuissa oli käyty marraskuussa 2005 maaliskuuhun 2017.

Keskustelupalstojen käyttämisestä tutkimusaineistona ei ole olemassa yksiselitteisiä tutkimuseettisiä ohjeita (Kuula 2006). Verkossa julkisesti saatavilla olevat keskusteluryhmäviestit, joiden lukemiseen ei vaadita rekisteröitymistä, eivät kuitenkaan luo periaatteellista ongelmaa aineiston tutkimuskäytölle (Helasvuo, Johansson & Tanskanen 2014, 23). Tässä tutkimuksessa käytettävä aineisto on julkinen ja kaikkien käytettävissä. Keskustelupalstoilla olevien viestien lukemiseen ei vaadita rekisteröitymistä, mutta palstoille kirjoittaminen tapahtuu vapaavalintaisten nimimerkkien suojissa. Kun tutkimusaineistona ovat keskustelupalstat, täytyy aineistoon suhtautua kriittisemmin

sekä miettiä eettisyyttä ja tulosten yleistettävyyttä tarkemmin kuin itse kohdennetun otoksen kautta hankittuun, vaikkapa haastatteluihin pohjautuvaan, aineistoon.

Tässä tutkimuksessa eettisyys on huomioitu poistamalla aineistosta nimimerkit, joiden avulla niiden takaa kirjoittavat voitaisiin tunnistaa. On kuitenkin muistettava, että julkisesti saatavilla olevien verkkoaineistojen anonymisoinnissa on haasteensa, sillä tutkimuksessa käytetty aineistolainaus voi helposti löytyä esimerkiksi internetin eri hakukoneiden avulla. Keskusteluita paluumuutosta olisi löytynyt myös muilta keskustelufoorumeilta (ks. esim. meidänperhe.fi, kaksplus.fi ja anna.fi ja hommaforum.org). Niinpä tutkimustulokset olisivat voineet olla erilaisia, mikäli aineistona olisi käytetty jotain muuta keskustelufoorumia. Analyysissa ei olekaan tavoiteltu laajaa yleistettävyyttä vaan pelkästään paluumuuttoon liitettäviä mahdollisia representaatioita.

4.3 Tekstin tyyli ja sävy lyhyesti

Tekstin tyyli on tekstin ilmaisua ja sanomista. Tekstin tyyli voidaan määritellä puhujalle, kirjoittajalle, aikakaudelle tai tietyille tekstilajille tyypilliseksi ilmaisutavaksi, jossa toistuvat tietyt kielelliset ominaispiirteet. (Aalto ym. 2011.) Tekstin tyyli välittyy lukijalle erilaisten muotojen, kuten sanojen, kielikuvien, kokonaisrakenteen, lause- ja virkerakenteen sekä rytmin kautta. Tekstin tyyliin vaikuttavat myös muun muassa tekstin julkaisu ympäristö sekä kirjoittajan/puhujan oma persoonallisuus (emt.). Tekstin sävyllä puolestaan tarkoitetaan kirjoittajan ”puhetta”, joka ilmenee tekstistä. Tekstin sävyyn vaikuttavat esimerkiksi kirjoittajan/puhujan oma suhtautuminen kirjoitettavaan asiaansa, vastaanottajaan sekä omaan itseensä. Tekstin tyyli ja sävy ovat usein lähellä toisiaan, minkä vuoksi niiden erottaminen toisistaan luontevasti on vaikeaa (emt.).

Vauraan (2006; 2008) mukaan kirjoitetussa kielessä ei ole käytössä samoja ominaisuuksia, kuten esimerkiksi kasvojen ilmeitä, mitä puhutussa kielessä. Näin ollen internetissä tapahtuvassa kirjoitetussa vuorovaikutuksessa näitä ominaisuuksia korvataan erilaisin symbolein, kuten isoin kirjaimin.

4.4 Sosiaalinen konstruktionismi

Tutkimuksessa tarkastellaan kieltä sosiaalisen konstruktionismin kehyksessä. Sosiaalisen konstruktivismin periaatteiden mukaan asioille annetut merkitykset luovat sosiaalista todellisuutta (Burr 1995). Näin ollen eri representaatiot, kuten puhe, kirjoitukset, mielikuvat, piirroksot ja valokuvat voidaan nähdä konstruktionistisen näkemyksen mukaan eräänlaisina todellisuutta rakentavina selontekoina. Huomioitavaa on, että konstruktionismissa ei tarkastella asioiden todenmukaisuutta vaan keskitytään siihen, miten asiat on esitetty tai kuvattu. Näin ollen, kun lähestymistapa on konstruktionistinen, aineistosta ei tehdä yleistyksiä vaan sen katsotaan olevan pikemminkin pieni pala tai näyte todellisuudesta.

Konstruktionistisessa lähestymistavassa huomio kiinnittyy erityisesti siihen, kuinka tiettyyn aikaan ja paikkaan sijoittuvassa aineistossa toimijat rakentavat omalla toiminnallaan sosiaalista todellisuutta sekä siihen, millainen tuo rakentuva sosiaalinen todellisuus on (Jokinen 2014). Sosiaalinen konstruktionismi rakentuu merkitysten avulla ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja sosiaalisissa prosesseissa. Todellisuuden tarkasteleminen tällä tavoin, sosiaalisten merkitysten kautta, määrittää samalla todellisuutta koskevan tiedon luonnetta. Kun tietoa tarkastellaan sosiaalisen konstruktionismin kehyksessä, tieto ei heijasta oletettua ja pysyvää todellisuutta vaan se on heijastusta jostakin, jotakin tarkoitusta varten sekä jossakin sosiaalisessa suhteessa merkityksellistetystä näkökulmasta (Burr 1995; Fairclough 1992). Näin ollen kuvaukset todellisuudesta muotoutuvat ihmisten välisissä sosiaalisissa prosesseissa, joissa eri representaatioilla, kuten kielellä, on keskeinen merkitys (Gergen 1999).

4.5 Diskurssianalyysi

Kun todellisuutta tarkastellaan sosiaalisen konstruktionismin näkökulmasta on todellisuus kielellisessä vuorovaikutuksessa rakentuvaa (Berger & Luckman 1994). Toisin sanoen sosiaalinen konstruktionismi kuvaa sosiaalista todellisuutta sekä merkitysten rakentumista kielen avulla. Diskurssianalyysi on analyyttinen lähestymistapa, jossa sosiaalisen konstruktionismin mukaisesti lähtökohdaksi on kieli. Diskurssianalyysiä käytetään yleisesti muun muassa yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa. Tällöin tarkastelun kohteena on kirjoitettu teksti, jota analysoidaan yhteiskunnallisten tilanteiden kontekstissa. (Pietikäinen 2000, 192-193.)

Tässä tutkimuksessa lähestyn kieltä yhteiskunnallisesta näkökulmasta. Stuart Hallin (1999, 98) mukaan diskurssi on tapa puhua jostakin. Diskurssintutkimuksessa keskeistä on kielen, toiminnan ja tilanteen sekä näiden välisen vuorovaikutuksen tutkiminen. Diskurssintutkimuksessa kielenkäyttö nähdään osana laajempaa merkitystä. Kun tutkitaan diskursseja, tutkitaan kielenkäyttöä sellaisenaan, mutta samalla tarkastellaan myös kielen käyttökontekstia sekä siihen liittyviä ulkoisia tekijöitä. Tätä kautta havainnoidaan kielenkäytön vaikutuksia ja seurauksia. Näin ollen kun tutkimuskohteena on kieli tutkitaan myös kieltä ympäröivää yhteiskuntaa ja kulttuuria. (Pynnönen 2013, 5; Pietikäinen & Mäntynen, 2009, 14-20.)

Diskurssianalyysi on monimuotoinen termi, minkä vuoksi sen tarkka määrittäminen on hankalaa. Koska diskurssianalyysi ei ole yhtenäinen tutkimusmenetelmä, voi eri tieteenaloilla olla käsitteestä erilaisia määritelmiä. (Hepburn & Potter 2004, 180-181; Nikander 2008.) Diskurssianalyysin lähtökohdat ovat yhteneväisiä sosiaalisen konstruktionismin perusoletuksien kanssa: näissä molemmissa yhteistä on ajatus kielestä ihmisten välisenä sosiaalisena vuorovaikutuksena (Jokinen, Juhila & Suoninen, 2008); kielen tutkiminen todellisuuden rakentajana (emt.); kielenkäytön määrittäminen toimintana (Potter & Wetherel 1987); sekä kielen funktio sosiaalisen todellisuuden muokkaajana ja tulkitsijana (Husa 1995, 43).

Seuraavissa analyysiluvuissa pyrin diskurssianalyysin keinoin vastaamaan tutkimuskysymyksiini:

1. Millaisena paluumuuttajat kuvaavat Suomea ja suomalaisia internetin keskustelupalstoilla käymissään keskusteluissa ja 2. Millaisia Leen mallin työntö- ja vetotekijöitä tämä kuva heijastaa?

5. Tulosten tarkastelua

Tässä analyysiluvussa esittelen aineistossa esiin tulleita diskursseja, jotka kertovat suomalaisten tai suomalaisuuden representaatioista paluumuuttajien puheessa. Ensimmäinen alaluku kertoo ylipäätään käydyn keskustelun luonteesta ja seuraavat luvut keskittyvät olennaisimpiin diskursseihin.

Analyysissä olen erotellut neljä olennaisinta diskurssia, jotka toistuvat paluumuuttajien puheessa. Näitä ovat: 1) suomalainen mentaliteetti -diskurssi, 2) sosiaalinen tuki -diskurssi, 3) sisäänlämpiävät työmarkkinat -diskurssi ja 4) ulkopuolisuusdiskurssi. Olen myös tarkastellut tarkemmin näiden diskurssien kontekstiin liittyvää puhetta ja liittänyt puheet yhteiskunnallisiin ilmiöihin. Lisäksi olen keskittynyt paluumuuttajien puheen tyyliin ja sävyyn, kuten sanastoihin, lause- ja virkerakenteisiin, kielikuviin sekä lausetyyppeihin.

Yllättävä huomio on, että aineistossa erottuivat selvästi enemmän negatiiviset kuin positiiviset puheet. Tämä saattaa osaltaan johtua kuitenkin internetissä olevien keskustelupalstojen luonteesta; ihmisten on helppo tuoda esiin totuuksia, kun mielipiteiden jakaminen tapahtuu verkkoympäristössä tuntemattomana, ruudun ja nimimerkin takaa. Näin ollen internetissä tapahtuvan keskustelun anonyymiyys saattaa tuoda keskusteluun avoimuutta ja todenmukaisuutta toisin kuin kasvotusten tapahtuva vuoropuhelu. Toisaalta anonyymiyys saattaa myös lisätä keskusteluissa epäkohteliaisuutta (Herring, 2007, 16). Syynä tälle voi olla internetissä tapahtuvan keskustelun asynkronisuus (Neurauter-Kessel 2011, 199). Tämä tarkoittaa sitä, että vuorovaikutus on eriaikaista. Internet kokonaisuudessaan sekä siellä olevat monipuoliset eri kanavat ja foorumit ovat monelle oiva paikka purkaa tunteitaan ja ajatuksiaan hetken mielihoiteesta. Tämä puolestaan voi näyttäytyä keskusteluissa olevina negatiivisina kommentteina.

5.1 Suomi ja suomalaiset paluumuuttajien puheessa

Keskusteluissa paluumuuttajat puhuvat Suomesta ja suomalaisista monipuolisesti. Toiset kuvaavat Suomea hyvinkin negatiivisin ilmauksin, kuten *tyly*, *kova*, *harmaa*, *pahoinvointivaltio*, *karu robotimaa*, *tyhjä*, *tylsä*, *ahdasmielinen*, *omahyväinen*, *pieni*, *herranpelkoma*, *hullu*, *maapahanen*, *kää-*

piövaltio, valittajien luvattu maa ja virkamieshäijyinen. Heidän puheessaan korostuu tyytymättömyys Suomeen vastaanottavana maana ja he ilmaisevat voimakkaasti halunsa lähteä taas pois.

”Valitettavasti en usko, että kenelläkään on hyviä kokemuksia. Suomihan on ”valittajien luvattu maa”, josta olisimme ansainneet Nobel-palkinnon... Itse positiivisena yritän löytää jotain positiivista ja pitää mielen avoimena. Tosin odotan, kun pääsen täältä muuttamaan pois. Minulle tämä paluumuutto on ollut järkytys. Täältä on helppo lähteä, mutta paluu on vaikea...”

Toiset puolestaan kuvaavat Suomea maana hyvinkin positiivisesti. Positiivisesti Suomea kuvataan adjektiivien *äitihahmo, hieno, kaunis, isänmaa, kotimaa, rakas kotimaa ja koti-Suomi.*

Suomalaiset kuvataan paluumuuttajan puheessa *muumioiksi, yksinkertaisiksi, kouluttamattomiksi, kateellisiksi, luonnevikaisiksi, sisäsiittoisiksi, hiirimäisiksi, rasisteiksi, pirullisiksi, hymyilemättömiksi, pystyynkuolleiksi, kyynisiksi ja nirppanokiksi, hiiriksi, rasisteiksi ja pirullisiksi, ujoiksi, katkeriksi, tyytymättömiksi, pässinpäiksi ja työkeiksi.* Lisäksi suomalaisia kuvataan adjektiivien *hiltainen, maanmies, hullu kansa ja sitkeä.* Puheessa korostuvat selvästi enemmän negatiiviset ilmaukset, mutta keskusteluista ilmenee myös suomalaisia arvostava puhetapa. Huomioitavaa on, että sama puhuja saattaa kirjoittaa yhdessä virkkeessä Suomea ja suomalaisia ylistävästi ja toisessa puolestaan haukkua.

”Palasin muutaman vuoden jälkeen ja se on ottanut niin koville, että sairastuin ma sennukseen. Ainakin Helsingissä ihmiset tuntuivat varsinkin alussa olevan kuin pystyynkuolleita, tyyjiä ja ystävätkin ovat työkeitä toisilleen. Tältä tuntuu yhä, eikä kyse ole ns. paluumuuttajan kohtelusta, olen vain omaksunut toisen tavan nähdä asioita. Sinänsähän suomalaiset ovat vilpittömiä ja pohjimmiltaan auttamishaluisia...”

”...Olen onnellinen Suomessa. Nautin siitä, että olen maanmiesteni joukossa...”

Paluumuuttajien puheessa Suomea ja suomalaisia kuvataan myös Suomen maantieteellisen sijainnin näkökulmasta. Myös näissä korostuvat negatiiviset ilmaukset, joiden kautta Suomesta saa käsityksen vanhanaikaisesta ja kaukana sivistyksestä sijaitsevasta maasta. Näissä tapauksissa Suomea ja suomalaisia luonnehditaan adjektiiveilla *umpijuntti, metsäläiskansa, junttiparka, punaniskajuntti, junttila, takahikiä, korpi ja kehitysalue.*

Paluumuuttajien puheen sävy ja tyyli oli hyvin eläväistä. Suomea ja suomalaisia luonnehdittiin monin eri metaforin sekä vertauksin. Suomesta ja suomalaisista puhuttaessa korostuivat adjek-

tiivien käyttö sekä alatyylinen puhetyyli. Puhe oli enemmänkin intensiivistä ja subjektiivista, kuin neutraalia. Lauserakenteessa korostuivat muun muassa huudahdukset. Sanavalintoja ja lauserakenteita korostettiin huutomerkkein, isoin kirjaimin, voimasanoihin, kuten *edes, jopa, todellakaan* ja numeroihin. Tällä tavoin puheessa pyrittiin saamaan oma näkemys vahvasti esiin.

”..Palasin Yhdysvalloista Suomeen 10 vuotta sitten ja tausta oli IT-alalla. Ei ole mitään töitä, ei edes siivoushommia. Työvoimapula on kusetusta! Suomesta on tullut suukapitalistien siirtomaa, ÄLKÄÄ MISSÄÄN TAPAUKSESSA TULKO TAKAISIN! (Itselläni oli pakko)..”

“Kela oli itselleni SUURIN ongelma palatessani Suomeen...”

“..Asuin ulkomailla 13 vuotta. Sitten HULLU sain päähäni palata Suomeen erinäisten syitten takia! Ja tosiaan oli ne ruusunpunaiset lasit mullakin silmillä... en suosin tele paluumuuttoa Suomeen!!!!...”

“Älkää vaan muuttako Suomeen! Olen ollut täällä reilun vuoden ja kesällä lähdän takaisin Tukholmaan! Ei teidän kannata maksaa oppirahoja, minä olen ne maksanut. Suomi on kallis ja ihmiset epäystävällisiä (98%)! Oikeita pässinpäitä. Nyt palaan takaisin Ruotsiin ja en edes sen jälkeen kuse itään päin!”

5.2 Suomalainen mentaliteetti -diskurssi

Paluumuuttajien puheessa nousi vahvasti esiin suomalainen yhteiskunta ja suomalainen kulttuuri. Keskusteluita käytiin erityisesti suomalaisen kulttuurin erityispiirteistä ja puheessa korostui *suomalainen mentaliteetti*. Paluumuuttajien puheessa suomalainen mentaliteetti kuvattiin erityisesti negatiivisena tekijänä.

“..Suomalainen on kateellinen, jos näkee toisen tontilla makkaran kuoren saati, jos näkee paluumuuttajan tulevan hyvällä autolla ja hyvät ryijyt päällä.”

“..Suomalaiset on kateellisia, epäkohteliaita ja tyyliä kansaa. Jokaiseen asiaan pitää sanoa jotain negatiivista...”

“..Kyllä se umpimielisyyden, kateuden ja ahdistuksen määrä mistä kotomaan pimeässä kasvanut kärsii on ainakin vielä tänä päivänä iso...”

Suomalaisuuteen liitetään usein positiivisia että negatiivisia tekijöitä. Suomalaisuutta kuvaavat esimerkiksi määritelmät sankarillisuus ja ahkeruus. Toisaalta suomalaisuutta kuvaavat myös takapajuisuus, runsas alkoholin käyttö, metsäläisyys sekä epäkohteliaisuus. (Apo 1998, 88-92; Alapuro 1998, 175-180.) Suomalaisuuteen liitetään usein myös harkitsevaisuus, itsepäisyys, sulkeu-

tuneisuus, rauhallisuus sekä vaatimattomuus. Näiden lisäksi suomalaisille on ominaista esimerkiksi vähäpuheisuus ja pidättäväisyys. Paluumuuttajien puheessa suomalaiset kuvailtiin *ujoiksi, katkeriksi, tyytymättömiksi, kateellisiksi, tylyiksi, umpimielisiksi, epäkohteliaiksi, yksinkertaisiksi* sekä *töykeiksi*.

“..Suomalaiset ovat jotenkin katkeroituneet omaan itseensä. Käykää äänestämässä ja olkaa aktiivisia, älkääkö aina valittako kaikesta. Ne jotka muuttivat aikoinaan Ruotsiin ja nyt palaavat kotiseuduilleen, olkaa ylpeitä heistä, että tulevat tänne tuomaan vähän virikettä ja maksamaan veroja...”

“..On aivan uskomatonta kuinka töykeitä heidän joukostaan löytyykin (bussikuskit). Eikä johdu siitä, että olisin itse ollut epäystävällinen, sillä olen iloinen ja sosiaalinen luonteeltani, enkä paljon narise turhista...”

“..Olen ollut nyt täällä 12 vuotta ja jotenkin jo menee. Mutta ensimmäiset 5-7 vuotta olivat vaikeita. Tämä on yksi harvoja paikkoja maailmassa, jossa ihmiset eivät puhu ja siihen tottuminen on aivan mielettömän vaikeaa. Lisäksi ihmiset ovat yleisesti heikosti koulutettuja ja sorry nyt vaan, aika yksinkertaisia...”

Mielenkiintoista on se, että suomalaisuuteen liitetyistä negatiivisista kuvauksista huolimatta paluumuuttajat kokevat itse olevansa suomalaisia. Tämä ilmenee puheessa sanoilla *“me suomalaiset”*, *“kanssaeläjät”* tai *“muut suomalaiset”*. Monet myös kokevat, että ulkomailla asuminen on saanut heidät katsomaan Suomea ja suomalaisuutta eri tavoin.

“..Minusta yksi hieno asia poissaolossa on ollut se, että se on antanut enemmän kykyä katsella suomalaisten, siis meidän suomalaisten, vikoja ja hyviä ominaisuuksia. Tunnen itseni paremmin nyt...”

“Ne ei jaksa ajatella (muut suomalaiset), että suomalainen se on paluumuuttajakin. Vaikka vähän avarakatseisempi ja kansainvälisempi tietenkin kuin alkuperäinen punaniskajuntti.”

Goldie (2000) on esittänyt, että kateus esiintyy harvoin pelkästään kateuden tunteena, sillä se on usein yhteydessä myös muihin emotiojärjestelmiin. Näin ollen paluumuuttajan kohdatessa esimerkiksi vähäsanaisen, ujon tai hiljaisen suomalaisen, voi suomalaisesta saada kateellisen tai töykeän kuvan. Kyse ei kuitenkaan välttämättä ole kateudesta tai töykeydestä, vaan pelkästään suomalaisten ”perusluonteesta”. Chinn & Kramer (1995) ovat esittäneet, että kateutta voidaan määritellä eri tavoin. Kateuden määritelmiä voivat olla esimerkiksi sanat, symbolit, kohteet, ominaisuudet, tunteet, tapahtumat, arvostukset sekä asenteet. Kateus-käsitteen määrittelyyn vaikuttaa vahvasti myös se, millaisessa yhteydessä ja miten käsitettä ilmaistaan. Näin ollen huomionarvoista on myös se, kuinka käsitettä ilmaistaan. (Vähäsaari 1992) Sama pätee myös esimerkiksi töykeyteen ja epä-

kohteliaisuuteen. Esimerkiksi tietyssä tilanteessa tietyllä puhetyylillä ilmaistu asia voi synnyttää väärinymmärryksiä ja tahattomia loukatuksi tulemisen tunteita (Kattilakoski, 2011, 111).

Yhteisestä kulttuuri- tai sosiaalisesta taustasta, suomalaisuudesta huolimatta suomalaisetkin ovat keskenään erilaisia. Jotkut ovat perusluonteeltaan hijaisia ja rauhallisia, kun taas toiset ovat puheliaita ja vilkkaita. Näin on myös paluumuuttajien kohdalla (Lehto 2016, 146-147). Näin ollen sillä, keiden välillä vuorovaikutus tapahtuu, on vaikutusta siihen, millaisena suomalainen mentaliteetti puheessa kuvataan. Eroa on myös siinä, minnepäin Suomea muutetaan. Suomen rajojen sisällä olevat alueelliset erot, kuten luonne-erot (esim. pohjalainen suoruus ja itäsuomalainen puheliaisuus) sekä erilaiset puhetavat voivat vaikuttaa paluumuuttajien muuttokokemuksiin. (Kattilakoski 2011, 11, Lehto 2016, 146.)

5.3 Sosiaalinen tuki -diskurssi

Paluumuuttajien keskusteluissa korostuivat sosiaalisen verkoston ja sosiaalisen tuen merkitys. Sosiaalinen tuki onkin erityisen tärkeää etenkin yksilöille, jotka yrittävät sopeutua elämän mukanaan tuomiin muutoksiin ja stressaaviin tilanteisiin (Tarkka 1996). Tärkeiksi sosiaalisen tuen lähteiksi paluumuuttajien puheessa mainitiin esimerkiksi perhe, ystävät sekä opiskelu- ja työkaverit.

“..Kaikki suomalaiset kaverini ovat muuttaneet muualle opiskelemaan, töihin, vaihtaneet kaveriporukkaa ym. En ole ollenkaan sopeutunut takaisin tänne ja masentaa jatkuvasti. Suomessa on niin vaikeaa muutenkin tutustua uusiin ihmisiin varsinkaan kun en ole missään koulussa enää...”

“..Eihän sitä oikein sopeudu, kun ei ole tuttavია, ei sukulaisia, ei työtä, tuntuu kuin olisi elävänä haudattu johonkin korpeen, sillä sitä tämä on...”

“..Paluusta selviäminen vaatii sisua ja huumorintajua, etenkin jos täällä ei ole omia tukiverkostoja...”

“..Mutta se sopeutuminen vie oman aikansa jos on kauan ollut pois. Mää oon 1,5 vuotta ny ollu enkä vieläkään sopeutunu. Kyll kaikki on nii erilaista... eikä ollenkaan sellaista ku ennen. Kaikki tutut asiat, kaverit, ystävät, tuttavat, sukulaiset siellä Ruotsissa...”

Tuen tarve ja muoto on aina yksilöllistä. Näin ollen sosiaalinen tuki voi välittyä ja vaikuttaa eri tavoin sekä kohdistua eri tekijöihin. Tärkeintä on kuitenkin se, että tukea tarvitsevat voivat luottaa tuen saatavuuteen (Sarason ym. 1990). Tuen muoto voi vaihdella fyysisen, psyykkisen ja

sosiaalisen välillä riippuen tuen saajasta ja antajasta, ongelman laadusta, tuen kestosta ja ajoituksesta, ympäristöstä, jossa tukea annetaan sekä lisäksi tuen saajan iästä, persoonallisuudesta, taustasta sekä kehitys- ja koulutusasteesta (Kumpusalo 1991, 16). Esimerkiksi sukulaisten ja ystävien tarjoama sosiaalinen tuki ei välttämättä tarjoa paluumuuttajalle tarvittavaa informaatiota heidän asettuessaan uudenlaiseen elinympäristöön.

Vertaistuki on sekundaari- tai tertiaaritasolla tapahtuvaa sosiaalista tukea. Vertaistuki määritellään samassa elämäntilanteessa ja samankaltaisia kokemuksia läpikäyneiden ihmisten väliseksi keskinäiseksi vuorovaikutukseksi, jonka avulla pyritään parantamaan ihmisten elämänlaatua vaikeina aikoina. Keskusteluissa paluumuuttajat kokivat vertaistuen erittäin tärkeäksi tuen lähteeksi. Vertaistuki koettiin tärkeäksi myös tapauksissa, joissa ympärillä oli jo vahva sosiaalinen tuki. Samalla keskusteluissa korostui selvä tarve vertaistuen järjestämiselle. Keskustelupalstat näyttävätkin toimivan yhdenlaisena kanavana paluumuuttajille kohdistuva vertaistuen saamiseksi sekä järjestämiseksi. Sosiaalinen tuki hyödyttää maahanmuuttajia (tässä yhteydessä tarkoitan maahanmuuttajalla paluumuuttajaa) moninaisesti (Faist 2000, 121). Jo muuton kokeneiden kautta paluumuuttajat myös saavat informaatiota muuton eri tekijöistä, mikä puolestaan helpottaa paluumuuttajien asettumista uudelleen Suomeen.

“..Olen muuttanut parin mahtavan ulkomailla vietetyn vuoden jälkeen takaisin Helsinkiin ja jostain syystä on ollut vaikea sopeutua tänne takaisin, kun vanhoilla kavereilla on ihan uudet kuviot ja uusiin ihmisiin on tuntuu olevan jotenkin vaikeaa tustua. Sattuuko joku täällä olemaan samassa tilanteessa, ja haluaisi lähteä vaikka kahville juttelemaan näistä fiiliksistä joskus?...”

“..Suomeen sopeutumisessa auttoi lähellä asuvat sukulaiset mutta olisi mukava tustua ihmisiin jotka myös ovat asuneet useamman vuoden ulkomailla.”

“Mistä löytyy kerhoja/yhdistyksiä paluumuuttajille. Etsin juuri uranaisille vaikka kansainvälisiä yhdistyksiä pääkaupunkiseudulla”

“..Jos tänne tulee niin kaikki on niin uudistunutta. Itselläni oli vaikeaa löytyä kunnon tietoa mistään. Ja ystäviä ei ollut, perheellä ei ollut aikaa antaa ohjeita...”

Vertaistuki on siis sosiaalista tukea, jonka tarkoitus on edistää ihmisten jaksamista ja hyvinvointia. Vertaistukeen kuuluu olennaisesti yhteenkuuluvuuden tunne, yhteisöllisyys, tasa-arvo sekä toisten kunnioittaminen (Salonen 2012, 12). Vertaistuen keskiössä on ajatus siitä, että ihminen ei ole yksin. Se voi olla niin yksilö- kuin ryhmätasolla tapahtuvaa tukea (Järvinen & Taajamo 2006, 12). Mielenterveyden keskusliiton mukaan vertaistuella on erityinen merkitys tilanteissa, joissa ih-

minen kokee yksinäisyyttä, ahdistuneisuutta, leimautumista, syrjäytymistä tai häpeän tunnetta. Näin ollen vertaistuki on merkittävää esimerkiksi silloin, kun ihmisellä ei ole lähellä luonnollisia perhe-, suku- tai ystävyysverkostoja (emt.). Sosiaalisesta tuesta vertaistuki eroaa siinä, että sosiaalista tukea voi antaa kuka tahansa, jonka tukea tarvitseva kokee läheiseksi. Vertaistukea taas saadaan aina heiltä, jotka ovat samanlaisessa tilanteessa.

Paluumuuttajat kaipasivat vertaistuen lisäksi myös tietoa ja neuvoja Suomeen paluuseen viranomaisistaholta. Erityisesti kaivattiin neuvoja, miten Suomessa toimivat eri viranomaisyksiköt, kuten Kela, työ- ja elinkeinotoimistot, sosiaaliturvatoimistot, terveyskeskukset, hammaslääkärit ja pankit. Näiden lisäksi kaivattiin neuvoja arkipäiväisemmistä asioista, kuten puhelin- ja internetliittymistä, auton omistamisesta (katsastus, ajokortti, liikennesäännöt, rekisteröintimaksut) sekä laskujen maksamisesta. Lehdon (2016, 80-81) mukaan paluumuuttajat ovatkin usein yhtä neuvottomia yhteiskunnan eri sääntöjen ja normien edessä kuin Suomeen muuttavat kansainväliset maahanmuuttajatkin. Paluumuuttajille suunnatun informaation laatu ja määrä on kuitenkin tehottomampaa kuin kansainvälisille muuttajille suunnattu. Tällä hetkellä iso osa paluumuuttajille kohdistuvasta informaatiosta on peräisin eri yhdistyksiltä (esim. Suomen paluumuuttajat SPM ry ja Suomi-seura ry.), yksittäisiltä jo Suomeen palanneilta henkilöiltä tai seurakunnilta.

5.4 Sisäänlämpiävät työmarkkinat -diskurssi

Paluumuuttajien kokemuksista työmarkkinoilla ei ole, Uudenmaan vuonna 2012 tehdyn selvityksen lisäksi, juurikaan tehty tutkimusta. Toisaalta paluumuuttajat usein liitetään maahanmuuttajiin, jolloin he ovat osa maahanmuuttajien työllistymistä koskevia tilastoja ja tutkimuksia.

Paluumuuttajien puheessa korostui työllistymisen tärkeys Suomeen paluussa.

“...On siis vaikea suositella paluuta tai jos palaat, kannattaa varmistaa, että sinulla on työ ja muut kuviot mietittynä valmiina. Ei täällä muutoin voi asua. Itselläni pelastus oli työ, jonka pääsin aloittamaan heti palattuani. Nyt olenkin sitten uuden päätöksen edessä, kun tämä sijaisuus alkaa olla loppuillaan...”

Paluumuuttajat kuitenkin kokivat työllistymisen Suomeen kuitenkin vaikeaksi ja keskustelusta ilmeni, että monet tunsivat, ettei heidän kansainvälistä työkokemustaan, koulutustaan tai kielitaitoaan arvosteta Suomessa lainkaan. Suomalaisista juurista ja suomalaisuudesta huolimatta paluumuuttajat siis kokivat syrjintää työmarkkinoilla.

“Suomi ei käytä mitenkään hyväkseen paluumuuttajien uusia tietoja ja taitoja ja heidän ulkomailla hankkimiaan koulutuksia tai opintoja. Suomalaiset ovat sitä mieltä, että vain SUOMALAINEN koulutus ja SUOMALAISET TIEDOT ja SUOMALAISET työkokemukset ovat niitä AINOITA OIKEITA... suomalaisten mielestä PALU UMUUTTAJILLA EI OLE HEILLE MITÄÄN ANNETTAVAA. He jopa syrjivät palu umuuttajiaan...”

“..Kukaan ei ole Suomessa kiinnostunut kokemuksistasi, ulkomaalaisista papereistasi tai ammatistasi...”

“Minä olen ihan oikeesti paluumuuttaja ja minulla on ollut hyvä koulutus ja hyvä työ Ruotsissa. Sitä enemmänhän se herättää ihmetystä, kun tulee takaisin, sitä ei sitten hyväksytä millään, ei virastoissa, ei missään...”

“..Kuvittelin tätä hyvinvointimaaksi, joka toivottaisi tervetulleeksi työhaluisen, kokeneen ihmisen. Todellisuus on ollut muuta...”

“..Tuntuu, että kun hakee töitä, niin sellaista ei saa, koska kaikki ovat niin epäluuloisia. En meinaa saada edes haastattelua vaikka kielitaitoa, kokemusta ja tai toa on ja ennenkaikkea käytöstapoja...”

“..Ja hassua muuten, että työnvälitystoimistoon meneminen tosiaan aiheutti närää. Siis minä marssin sinne kuvitellen, että he ilahtuvat, kun vielä työkykyinen, hyvin työhaluinen ja maailmaankin nähnyt suomalainen tarjoutuu työhön. Olinhan lukenut niin paljon Suomen työvoimapulasta! Ja sen sijaan minut leimattiinkin heti tukikerjäläiseksi ja kohdeltiin kuin rikollista...”

Sisäänlämpiävät työmarkkinat -diskurssin yhteydessä tuli esille tyytymättömyys suomalaisiin viranomaisiin. Suomea luonnehdittiin byrokraattiseksi maaksi ja viranomaiskontaktit, erityisesti Kelan, sosiaaliturvatoimiston ja työ- ja elinkeinotoimistojen kanssa, nähtiin erityisen haastavina.

“..Suomi on ihan mahdoton maa asua, kaikissa asioissa tuntuu olevansa väliinputo aja ja viranomaisilta ei järkevää vastausta mihinkään asiaan saa. Muutenkin tuntee olevansa kuin outo lintu omassa kotimaassaan...”

“..Meille paluumuuttajille ei anneta mitään arvoa. Kaikki on järjettömän kallista ja viranomaiskontaktit ovat vaikeasti ymmärrettäviä...”

“..Kela ja työvoimatoimisto tykkää kyykyttää. Ehkä enemmän vielä paluumuuttajia. Katkeruus ja kateus kävi selvästi ilmi heidän asennoitumisessa...”

“..Joka paikassa kysytään papereita. Kaikki tehdään just prikulleen kirjan ja säännösten mukaan, joissa usein ei ole mitään järkeä. Jotenkin tuntuu mahdottomalta pysyä tämän byrokratian perässä. Esimerkiksi hammaslääkäriin meno on kuin hakisi jotain CIA:n työpaikkaa...”

“..Olen ottanut etäisyyttä virkamieskoneistoon ja sen mukana oloni on rauhoittunut...”

“..Minä olen ollut onnellinen Suomessa jo kohta vuoden, jos nyt tämä kauhea virkamiesdiktatuuri ja työkkärin kyykytykset jätetään muistamatta...”

Viimeisimmän työ- ja elinkeinoministeriön tekemän ammattibarometrin (2018) mukaan niiden ammattien, jotka kärsivät työvoimapulasta, määrä kaksinkertaistui Suomessa vuodesta 2016 vuoteen 2017. Barometristä ilmenee, että Suomessa on tällä hetkellä pulaa työvoimasta usealla ammattialalla. Erityisesti pulaa osaavista työntekijöistä on terveys- ja sosiaalialalla, jolla on arviolta melkein puolet työntekijöiden puutteesta kärsivistä ammattialoista. Sosiaali- ja terveysalalla pulaa on erityisesti kuulontutkijoista ja puheterapeuteista, yli- ja erikoislääkäreistä sekä hammaslääkäreistä. Toinen ala, jolla kärsitään työntekijöiden puutteesta tulee olemaan rakennusala; sen työvoiman tarve on voimakkaasti kasvussa. Rakennusallalla pulaa on erityisesti työnjohtajista. Puutetta työnhakijoista ei kuitenkaan barometrissa havaittu. Näin ollen muilla työvoiman puutteesta kärsivillä ammattialoilla työskentelevät paluumuuttajat voivat kokea työllistymisen haasteelliseksi, koska oman alan työpaikkoja on vähemmän ja kilpailu paikoista kovaa.

Merkitystä on myös sillä, minne päin Suomea muutetaan, sillä erot eri alueiden, kaupunkien ja kuntien tarjoamien työpaikkojen välillä ovat suuret. Esimerkiksi työ- ja elinkeinotoimistojen maaliskuussa 2018 tehdyn ammattibarometrin mukaan Uudellamaalla eniten työpulaa on rakennusalan työnjohtajista, rakennusinsinööreistä sekä talonrakentajista.

5.5 Ulkopuolisuusdiskurssi

Keskusteluissa paluumuuttajat määrittivät itsensä ulkomaalaisiksi, jotka tuntevat etteivät kuulu enää Suomeen. Paluumuuttajien puheessa ulkopuolisuus esiintyi voimakkaana, negatiivisena ja ongelmallisena ilmiönä. Ulkopuolisuuden tunne johtui usein uudesta ympäristöstä ja ihmisistä, joihin kumpaankaan ei ole vielä tutustunut kunnolla. Ulkopuolisuus ei siis välttämättä tarkoita sitä, että ihminen on erillään muista (Suomen Mielenterveysseura). Paluumuuttajien ulkopuolisuudessa on usein kyse suomalaisten ihmisten ja yhteiskunnan ulkopuolelle jäämisestä. Keskusteluissa paluumuuttajien ulkopuolisuutta lähestyttiin ja selitettiin erilaisista näkökulmista. Paluumuuttajien puheesta ilmeni, että he kokevat olonsa Suomessa *muukalaisiksi, vieraisiksi, yksinäisiksi, irrallisiksi,*

erilaisiksi sekä toisen luokan kansalaisiksi. Paluumuuttajien mukaan ulkopuolisuus ilmeni erityisesti heidän asioidessaan virkamiesten kanssa.

“..Tämä virkamiesten vallanhimon mallimaa ei voi kenestäkään normaaliaivoisesta olla hyvä paluumuuttajalle, jota estetään kaikin tavoin saamasta samoja oikeuksia kuin muutkin maassa asuvat.”

“..Jokaisessa virastossa missä asioit, saat toisen luokan kansalaisen leiman...”

“ Jos palaa ilman työpaikkaa, joutuu työkkärin kyykytettäväksi ja siitä ei taida olla vielä kunnon selviytymisohjeita. Sinua kohdellaan äkkiä kuin rikollista, mielisairasta tai asennevammaista loista...”

Stortin (1997) mukaan suurin osa ihmisistä, jotka muuttavat takaisin synnyinmaahansa järkytyvät huomattavasti, kuinka heidän odotukset paluusta eivät vastaakaan todellisuutta: tämä johtuu siitä, että ulkomailla asumisen aikana sekä he itse että maa, josta he aikoinaan lähtivät, ovat muuttuneet. Tästä johtuen paluumuuttajat usein kokevat kulttuurishokin muuttaessaan takaisin synnyinseudulleen. Näistä muutoksista johtuen paluumuuttajat tuntevat, etteivät enää osaa elää Suomessa maan tavoin. Myös tilapäinen muutto, kuten pidempi ulkomaan matka tai vaihtopiskeluvuosi Suomen rajojen ulkopuolella voivat synnyttää samoja tuntemuksia: Suomea ja suomalaisia katsoo eri tavoin, vaikka poissaolo Suomesta olisi kestänyt vain lyhyen ajan.

“..Oli vaikeaa olla ulkomaalaisena tutuissa maisemissa. Ymmärsin kieltä, mutta en mitään ihmisiä halusivat sanoa. Tuijotin aamulla leivänpaahdinta monta minuuttia yrittäen ymmärtää, kuinka se toimii. Pelästyin lähikaupan kassan, kun kysyin mitä hänelle kuuluu. Järkytin kanssaihmissiäni kävelemällä punaisia päin kaupungin keskustassa, kun autoja ei ollut. Telkkariohjelmien nimet on suomennettu hassusti. Ovet aukeaa ulospäin. Ihmisillä on tuulipuvun tacit kauppareissulla...”

“Asuin Ruotsissa 35 vuotta. Kun muutin tänne, tuntui kuin olisin haihtunut ilmaan, kuin minua ei olisi ollut enää olemassa. Syntymännumero muuttui, auton rekkari, ajokortti, kaikki. Oli se aika ihme tunne...”

“..Kyllä täytyy myöntää, että rankkaa on ollut. Suomi on muuttunut ja suomalaisetkaan eivät ole enää samanlaisia. Kova yhteiskunta on tehnyt katkeria ja kateellisia kansalaisia. Kaikkein vaikeinta tässä muutossa onkin ollut tämä suomalainen luonne, mutta tietenkin löytyy silloin tällöin mukaviakin ihmisiä. Työttömänä en tänne lähtisi. Itse tein sen virheen ja kaikki säästöt on mennyt itsensä elättämiseen...”

Muuttajien kontaktit valtaväestöön edesauttavat muuttajien sosiokulttuurista sopeutumista. Samalla suhteet valtaväestöön vaikuttavat positiivisesti muuttajien henkiseen hyvinvointiin (Liebkind ym. 2004, 97-99). Paluumuuttajien kiinnittyminen kantaväestöön on jatkuvasti kasvavan

muuttoliikkeen vuoksi tärkeää (Kattilakoski, 2011, 102). Paluumuuttajat pohtivat usein suhdettaan juuriinsa ja etniseen identiteettiinsä (Burtseva 2010, 16). Useimmiten paluumuuttajien kokema ulkopuolisuuden johtuu suomalaisten asenteista ja käyttäytymisestä paluumuuttajia kohtaan. Paluumuuttajien puheessa korostuu myös suomalaisen avarakatseisuuden puute.

“..Suomi on rasistinen maa. Haukutaan suklaapolveksi sun muuta, vaikka olen alunperin suomalainen...”

“Suomalaisilla tuntuu olevan jonkinlainen kompleksi meitä ulkosuomalaisia kohtaan. Esim. itse en voi puhua (kukaan ei ole kiinnostunut) matkoistani tai elämästäni ulkomailla...”

“..Suomessa on vaikea päästä porukoihin sisään. Itseltä vaaditaan hirveän paljon aktiivisuutta kontaktin otossa...”

“..Me ulkomailta takaisin muuttaneet olemme havainneet todella suomalaisten kapeamielisyyden. Eivät hyväksy meitä sellaisina kuin olemme, ovat epäkohteliaita, rasisteja, juovat liikaa. Suomi on kallis maa sairastaa. Ilmaston suhteen... mitä siihen voi sanoa muuta, kuin että luistimet pitäisi olla, jotta voi mennä talvella kadulle ulos ja ostoksille....”

Kattilakosken (2011, 109) mukaan sosiaaliset verkostot rakentuvat muuttajakohtaisesti. Toiset kokevat ulkopuolelle jäämisen vahvana, kun toisille se on helpompaa. Paluu omalle synnyinseudulle ei aina ole helppoa. Paluumuuttajien puheesta ilmenee kuitenkin, että ulkopuolisuuden tunne hälvenee ajan kanssa, mutta siihen vaaditaan paluumuuttajalta itseltäänkin paljon. Ulkopuolisuuden tunteeseen vaikuttavat muun muassa paluumuuttajien omat asenteet Suomea ja suomalaisuutta kohtaan sekä se, miten he itse lähestyvät suomalaisia. Puheesta ilmenee myös, että mitä vähemmän paluumuuttajat itse tuovat esiin sitä tosiasiaa, että ovat paluumuuttajia, otetaan heidät suomalaisten keskuudessa paremmin vastaan.

“..Minua kohdeltiin nuorena Suomessa aika ylimielisestikin, mutta nyt olen ollut yllättyneyt, miten mukavia ihmiset ovat. Hymyilen varmaan itse enemmän ja olen avoimemman oloinen, niin toiset uskaltavat jutella minulle...”

“..Minulla on mennyt kaikin puolin hyvin Suomessa. Ainut, mitä kadun on se, että en palannut jo aikaisemmin. Minuun on suhtauduttu asiallisesti ja minä olen mielestäni ollut asiallinen muita kohtaan. Niin metsä vastaa, kuin sinne huudetaan...”

“..Palatessani ei ole kertaakaan tullut vastoinkäymisiä. Eiköhän ole tarpeen katsoa peiliin, jos ei oteta avosylin vastaan.”

“Kyllä se takaisinpaluu ja sen onnistuminen on itsestä kiinni. Itse asuin Kreikassa, Kyproksella ja Belgiassa yhteensä 18 vuotta. Suomessa olen nyt asunut 6,5 vuotta ja

hyvin on mennyt. Osaan arvostaa Suomessa asioita, joita en ehkä olisi arvostanut ellen olisi nähnyt muutakin elämäntyyliä...”

“Taitaa olla omasta asenteesta aika pitkälle kiinni. Jos olet koko ajan äänessä, että siellä oli niin ja niin paljon parempi ja täällä on ihan perseestä, niin kyllä saat ärtymystä aikaiseksi. Osa meistä muista rakastaa olla kotona, ihan me ex-expatkin...”

5.6 Suomen työntö- ja vetotekijät palumuuttajien puheessa

Edellisissä analyysiluvuissa on käsitelty palumuuttajien selontekoja suomalaisuudesta ja Suomesta diskurssianalyysin keinoin. Tässä analyysiluvussa jatketaan analyysiä näiden diskurssien pohjalta teorialähtöisesti. Toisin sanoen Everett S. Leen (1966) työntö- ja vetomalliin pohjautuen analysoidaan, millaisia työntö- ja vetotekijöitä palumuuttajien suomalaisista ja Suomesta antama kuva heijastaa.

Aiemmissa muuttoliiketutkimuksissa on havaittu, että lähtöalueen työntötekijät ovat voimakkaimpia taustatekijöitä, jotka vaikuttavat yksilöiden muuttopäätöksiin (Päivinen 2017, 14). Työntötekijät luokitellaan yleisesti ihmisten olemassaoloa tai hyvinvointia uhkaaviksi tekijöiksi. Voimakkaimmin työntötekijät vaikuttavat jo heikossa asemassa oleviin, kuten matalan elintason valtioissa tai konfliktien keskellä asuviin ihmisiin. Näin ollen työntötekijöiden vaikutus sellaisten yksilöiden muuttopäätöksiin, joiden lähtöalueena on esimerkiksi korkean elintason omaava länsimaa, ei ole yhtä merkittävä. Kyseisten muuttajien kohdalla muutto tapahtuu usein vapaaehtoisesti, ei vastahakoisesti (emt.). Palumuuttajien takaisin muutto Suomeen on tapahtunut henkilökohtaisista syistä eikä esimerkiksi lähtöalueen epävakaan tilanteen, kuten sotien, konfliktien tai luonnonkatastrofien takia.

Aineistossa esiintyvien palumuuttajien puheesta ilmenee, että suurin osa on muuttanut takaisin Suomeen paitsi Euroopasta, myös Yhdysvalloista, Kanadasta ja Australiasta eli juuri näistä korkean elintason länsimaista. Tämän vuoksi keskityn analyysissäni tarkastelemaan Leen työntö- ja vetomallin pohjalta Suomen työntö- ja vetotekijöitä, enkä niinkään lähtöalueen työntö- ja vetotekijöitä. Perustelen tätä rajausta myös sillä, että aineistossa ei ilmene, miksi palumuuttajat ovat alun alkaen muuttaneet pois Suomesta. Palumuuttajien maastamuuton voidaan osaltaan katsoa johtuvan Suomen työntötekijöistä; mihin ei voida kuitenkaan ottaa kantaa tähän tutkimukseen valikoituneen aineiston valossa.

Kuten luvussa 3.2 mainitaan, muuttaminen paikasta toiseen on valintatilanne, jossa ennen muuttopäätöksen tekemistä muuttaja vertailee lähtö- ja kohdealueen eri tekijöitä toisiinsa. Lisäksi muuttopäätökseen vaikuttavat eri yksilölliset tekijät sekä väliintulevat esteet (Lee 1966, 47-51).

Paluumuuttajien muuttopäätöksiin ovat enimmäkseen vaikuttaneet sosiaaliset ja fyysiset tekijät taloudellisia tekijöitä enemmän. Vapaaehtoisesti muuttaneiden paluumuuttajien muuton motiiveina ovat olleet erityisesti sosiaalinen verkosto (sukulaiset, ystävät, perhe Suomessa), sekä Suomen hyvä koulutustaso ja lasten päivähoito. Suomeen oli muutettu takaisin myös luonnon, vuodenaikojen sekä suomen kielen takia. Usean paluumuuttajan puheessa korostui myös kaipuu takaisin Suomeen yhtenä muuton motiivina. Kyseiset muuttajat olivat ikävoineet synnyinseudulleen ja heidän puheessaan korostuivat sellaiset sanat kuten kotimaa, juuret ja isänmaa. Puheessa korostui myös kaipuu kuulua joukkoon: Suomessa ihmiset ovat samannäköisiä, kuin puhuja itse, pukeutuvat samalla tavalla sekä puhuvat samaa kieltä.

“..Minusta yksi hieno asia poissaolossa on ollut se, että se on antanut enemmän kykyä katsella suomalaisten, siis meidän suomalaisten, vikoja ja hyviä ominaisuuksia. Tunnen itseni paremmin nyt...”

Osa paluumuuttajista myös koki, että Suomessa eläminen on vapaampaa kuin heidän lähtömaassaan. Kyseisten paluumuuttajien puheessa ilmeni arvostus suomalaiseen mentaliteettiin liittyvää hiljaisuutta ja rauhallisuutta kohtaan, mikä taas toisen paluumuuttajien puheessa esiintyi hyvinkin negatiivisena ilmiönä. Suomessa arvostettiin myös asuntojen ja talojen laatua, small talkin olemattomuutta, juomakelpoista hanavettä sekä teknologian kehittyneisyyttä (kuvio 5.).

“..Rakastin Ranskaa niin paljon, että luulin kotiintultuani tehneeni virheen, mutta pari viikkoa kotona ja kuukauden kulttuurishokista kärsiminen, ja kaikki helpottui. Ihan hyvin pärjäsin, tosin minä halusinkin tulla kotiin (ja jäin sitten, kun löysin miehen)...”

“..Onneksi Suomen luonto on edelleen ihana, suomen kieli kaunis ja ystävät rakaita...”

Vastahakoisesti Suomeen oli palattu esimerkiksi velvollisuuden vuoksi (esim. sairaan sukulaisen hoitaminen tai lasten isovanhemmat Suomessa), elämäntilanne- ja ihmissuhdemuutosten takia (esim. avioero, eläkeiän saavuttaminen, opiskelujen alkaminen) sekä siitä syystä, että ulkomailla oleskelun kesto oli alun alkaen tarkoitettu tilapäiseksi (esim. työkomennus tai pidempi ulkomaanmatka). Myös Suomen lapsille tarjoama lähtömaata parempi koulutus sekä päivähoito ovat

osalle olleet palumuuton motiiveja. Jälkimmäisenä mainittujen kohdalla puhujan (oletetusti lapsen vanhempi) puheesta kuitenkin ilmeni Suomeen muuton vastahakoisuus.

“Tulli, verovirasto, katsastus. Ne haluaa näyttää kaapin paikan. Ne haluaa näyttää, kuka on pomo. Minä kestin kaiken nöyränä, olinhan tullut Suomeen hoitamaan rakasta äitiä...”

“Asuin 16 v. Keski-Euroopassa, lapset syntyivät siellä ja olemme nyt asuneet Suomessa 5 v. Kamalaa vieläkin. Vaikea edes alkaa erittelemään, mikä kaikki täällä on niin kamalaa, mutta kokonaisuutena eläminen ei ollut entisessä kotimaassa tällaista rämöpimistä ja taistelua joka asiasta, kuin Suomessa... No, lapsilla on isovanhemmat täällä ja osaavatpahan ainakin suomea (hurraa...)”

Negatiivisesti suhtauduttiin erityisesti suomalaiseen mentaliteettiin (kateus, tönkyys, vähäpuheisuus), palumuuttajien heikkoihin työmahdollisuuksiin, yhteiskunnan byrokraatiaan, suomalaisten ja viranomaisten asenteisiin palumuuttajia kohtaan sekä siihen, että palumuuttajien kansainvälistä kokemusta ja/tai koulutusta ei Suomessa arvosteta. Negatiivisina tekijöinä nähtiin myös ilmasto, kallis hintataso sekä suomalainen juomakulttuuri. Osalla oli huoli myös ulkomaalaisen puolison tai ulkomailla syntyneiden lasten sopeutumisesta (kuvio 5).

Muuttopäätökseen vaikuttavia väliin tulevia esteitä oli aineistossa vähemmän. Tämä saattaa johtua kuitenkin siitä, että aineistossa tarkastelun kohteena olevat palumuuttajat olivat muuttopäätöksensä jo tehneet ja asuivat jo Suomessa. Väliintulevia esteitä ilmeni kuitenkin jonkin verran. Näitä olivat esimerkiksi saadun informaation laatu ja määrä, terveydelliset syyt sekä Suomesta poissaolon kesto. Yksilöllisiä muuttopäätökseen liittyviä tekijöitä oli puolestaan muuttajan ikä, muistot Suomesta sekä siteet Suomeen. Esimerkiksi vanhuuseläkkeelle jääminen sekä lasten päivähoito tai koulutus olivat muuttopäätöksen vaikuttavia yksilöllisiä vetotekijöitä. Myös nuoremman ikäpolven halu kouluttautua Suomessa erottui keskusteluissa. Yksilöllisinä muuttopäätöksen ominaisuuksina voidaan nähdä myös palumuuttajien oma asenne Suomeen muuttoa kohtaan. Oli muutto sitten vastahakoista tai vapaaehtoista, paljon merkitystä on sillä, miten palumuuttaja itse suhtautuu Suomeen ja suomalaisiin.

“...Vietin yhteensä kolme-neljä vuotta Saksassa ja Hollannissa 2 kk:n - 2 v:n pätkiä, joista viimeinen oli tuo pisin reilun kahden vuoden mittainen. Kyllä ainakin minulla paluu tuntui ylivoimaisesti vaikeimmalta viimeisen kerran jälkeen. En tiedä, vaikuttiko eniten oleskelun pituus vai muut syyt. Ylipäätään voisin väittää, että kerta kerralta paluu muuttui silti vaikeammaksi...”

Suomen vetotekijät:

- Velvollisuuden tunne
- Ulkomailla oleskelun tilapäisyys
- Sukulaiset, perhe, ystävät Suomessa
- Hyvä koulutustaso
- Hyvä lasten päivähoido
- Suomen luonto
- Kaipuu takaisin
- Vapaus
- Talojen ja asuntojen kunto
- Small-talkin olemattomuus
- Juomakelpoinen hanavesi
- Teknologian kehittyneisyys
- Suomen kieli

Väliintulevat esteet:

- Aika (kuinka kauan on ollut pois/ kuinka kauan on jo asunut takaisin Suomessa)
- Terveydelliset syyt
- Ikä
- Muistot
- Siteet Suomeen
- Paluumuuttajien oma asenne
- Informaation laatu ja määrä

Suomen työntötekijät:

- Suomalainen mentaliteetti (kateus, tyykyys, vähäpuheisuus)
- Työllistymisen vaikeus
- Ilmasto
- Byrokratia
- Kallis hintataso
- Juomakulttuuri
- Asenneilmapiiri paluumuuttajia kohtaan
- Ulkomaalaisen puolison ja/tai lasten heikko sopeutuminen
- Paluumuuttajien oma asenne

Kuvio 5. Suomen työntö- ja vetotekijät sekä väliintulevat esteet paluumuuttajien puheessa.

Vastahakoisen ja vapaaehtoisen muuttajan puheet erosivat selvästi toisistaan. Vapaaehtoisesti muuttaneet olivat muuttaneet Suomeen, koska olivat tahtoneet muuttaa. Näin ollen heidän suhtautuminen Suomeen ja suomalaisuuteen oli positiivinen. Vastahakoiset muuttajat puolestaan näkivät Suomessa ja suomalaisuudessa enemmän negatiivisia piirteitä, koska heidän kohdallaan paluumuutto Suomeen ei ole ollut prioriteettina. Esimerkiksi Lehto (2016, 141-142) tuli täysin päinvastaiseen lopputulokseen; jos muuttajalla ei ollut muuta vaihtoehtoa kuin Suomeen paluu (vrt. vastahakoinen muutto), oli muuttajan suhtautuminen Suomeen ja suomalaisiin positiivinen.

“Pahinta oli se, etten ollut varautunut tänne muuttoon lainkaan enkä itse halunnut sitä, enkä tullessani ollut varma edes siitä, tulisinko jäämään. Tällä asenteella ei kovin helposti sopeuduta...”

“Minäkin muutin Suomeen n. 10 ulkomailla oleskellun vuoden jälkeen ja en ole kokenut suuria vaikeuksia. Sain töitä heti, töissä tapaan paljon uusia ihmisiä, joiden kanssa olen voinut viettää vapaa-aikaakin... En päässyt puhumaan suomea niin moneen vuoteen, että edelleen olen aivan fiiliksissä, kun pääsen kommunikoimaan omalla äidinkielelläni... Olen 30 ja todella tyytyväinen, miten asiat hoituvat Suomessa esim. virastoissa tai pankissa. Uuden parisuhteenkin löysin pian Suomeen paluun jälkeen. Mutta ero minun kohdallani taisi olla se, että HALUSIN tulla Suomeen, en tullut opiskelujen tai töiden takia.”

Johtopäätökset

Olen tässä tutkimuksessa tarkastellut millaista kuvaa paluumuuttajat rakentavat Suomesta ja suomalaisuudesta internetin keskustelupalstoilla käymissään keskusteluissa. Lisäksi olen tarkastellut, millaisia työntö- ja vetotekijöitä nämä representaatiot vastaavat. Tutkimuskohteena olivat suomalaiset paluumuuttajat sekä heidän omat kokemuksensa ja tulkintansa jo tapahtuneesta paluumuutostaan takaisin Suomeen. Keskustelupalstojen keskustelijat olivat palanneet Suomeen Euroopan maiden lisäksi Yhdysvalloista, Kanadasta ja Australiasta. Näin ollen tarkastelun ulkopuolelle jäivät esimerkiksi inkerinsuomalaiset paluumuuttajat.

Eri ihmiset kokevat paluumuuton Suomeen eri tavoin. Samalla paluumuuttoon johtavia syitä on useita muuttajasta riippuen. Tutkimusaineiston perusteella Suomeen oli palattu joko vapaaehtoisesti tai vastahakoisesti. Paluumuuttajien muuttopäätöksiin olivat vaikuttaneet erityisesti muuttajan ikä, Suomesta poissaolon kesto, muuttajan siteet Suomeen sekä paluumuuttajille kohdistetun informaation laatu ja määrä. Suomen vetotekijöinä nousivat esiin Suomessa olevat sosiaaliset verkostot, koulutuksen ja päivähoidon hyvä taso sekä paluumuuttajien kokema kaipuu Suomea kohtaan. Suomen työntötekijöinä puolestaan korostuivat paluumuuttajien työllistymisen vaikeus, suomalainen mentaliteetti sekä paluumuuttajiin kohdistuva syrjintä niin viranomaisten kuin kantaväestönkin taholta.

Lehto (2016, 69-70) on havainnut, että kotimaata katsoo eri tavoin jo parin viikon lomamatkan jälkeen. Kun yksilö on ollut pois kauan kotimaastaan, voi tämä kokemus olla monta kertaa voimakkaampi. Paluumuuttajien muodostama puhe Suomesta ja suomalaisuudesta oli varsin monipuolista. Tutkimusaineistosta erottui neljä olennaista diskurssia, jotka toistuivat paluumuuttajien puheessa. Näitä olivat suomalainen mentaliteetti -diskurssi, sosiaalinen tuki -diskurssi, sisäänlämpiävät työmarkkinat -diskurssi sekä ulkopuolisuus diskurssi. Vaikka osa keskusteluista oli sävyllään positiivisia, erottui puheessa kuitenkin selkeästi enemmän negatiivinen puheen sävy.

Vaikka osa paluumuuttajista arvosti suomalaisten hiljaisuutta ja vähäpuheisuutta, korostui suomalainen mentaliteetti paluumuuttajien puheessa kuitenkin enemmän negatiivisena ilmiönä. Paluumuuttajat kokivat myös vahvaa ulkopuolisuuden tunnetta Suomessa niin kantaväestön kuin yhteiskunnankin taholta. Erityisesti ulkopuolisuuden tunnetta lisäsivät suomalaisten asenteet paluumuuttajia kohtaan sekä byrokraattiset virkamieskontaktit. Koska ihmiset ovat erilaisia ja tähän aineistoon ovat saattaneet valikoitua vain tietyn tyyppistä näkökantaa edustavia ihmisiä, on suoma-

laisten yleisestä käyttäytymisestä hankala vetää johtopäätöksiä. Suomalainen mentaliteetti ja paluumuuttajien ulkopuolisuuden tunne voidaan kuitenkin liittää osittain yhteen; vähäpuheinen ja hiljainen suomalainen voi antaa itsestään kuvan, minkä paluumuuttaja katsoo esimerkiksi tönkeydeksi häntä itseään kohtaan. Tutkimuksissa (ks. esim. von Plato & Zeeck 2017) on myös todettu, että suomalaisiin on yleisesti ottaen vaikea tutustua. Näin ollen ei ole yllättävää, että ulkopuolisuus nousi paluumuuttajienkin puheessa selkeästi esiin. Huomioitavaa kuitenkin myös on, että paluumuuttaja ei ole enää sama ihminen, joka aikoinaan Suomesta lähti. Samalla myös Suomi on muuttunut (Lehto 2016, 73). Paluumuuttaja on Suomesta pois ollessaan omaksunut toisen maan kulttuureja ja tapoja. Näin ollen hän voi Suomeen muuton aluksi tuntea ulkopuolisuutta ennen kuin tottuu jälleen Suomeen ja suomalaisuuteen. Haasteena paluumuuttajalla onkin osittain uuden ja vanhan kotimaan tapojen omaksuminen (Lehto 2016, 69-70) sekä osittain lähtömaan ja Suomen tapojen yhdistäminen.

Paluumuuttajien puheessa korostuivat myös sosiaalisen verkoston, sosiaalisen tuen sekä vertaistuen merkitys Suomeen paluussa. Paluumuuttajat kohtaavat Suomeen palatessaan usein arkipäiväisiä ongelmia, joihin he eivät ole osanneet varautua. Paluumuuttajien puheessa ilmenikin vertaistuen ja informaation tärkeys. Vaikka paluumuuttajia on huomioitu Suomen hallituksen eri ulkosuomalaispoliittisissa ohjelmissa on paluumuuttajille kohdistettu informaatio pitkälti peräisin muilta paluumuuttajilta sekä eri järjestöiltä. Lisäksi hallituksen ulkosuomalaispoliittiset ohjelmat (esim. hallituksen ulkosuomalaispoliittinen ohjelma vuosille 2017-2021) ovat pitkälti keskittyneet ulkosuomalaisten Suomi-identiteetin ylläpitämiseen heidän tämän hetkisessä asuinmaassaan eivätkä niinkään paluumuuttajien houkuttelemiseen takaisin Suomeen.

Sisäänpäin lämpiävät työmarkkinat -diskurssissa korostuivat paluumuuttajien vaikeudet työllistyä Suomeen sekä syrjinnän kokemukset suomalaisilla työmarkkinoilla. Lisäksi paluumuuttajat kokivat suomalaisen byrokratian ja viranomaiskontaktit erityisen haastaviksi. Maahanmuutto Suomeen tulee arvoiden mukaan kasvamaan merkittävästi vuoteen 2020 mennessä. Suomen väestön ikääntyessä tulee työperäinen maahanmuutto olemaan maahanmuuttopoliittisen keskustelun keskiössä. Suomi tarvitsee jatkuvasti uutta työvoimaa. Suomi ei kuitenkaan pysty vastamaan työntekijöiden runsaaseen tarpeeseen pelkästään kotimaisella työvoimalla, vaan osaavaa työvoimaa tarvitaan myös ulkomailta (Sippola 2017). Hallituksen vuosiksi 2017-2021 laatiman ulkosuomalaispoliittisen ohjelman mukaan Suomen rajojen ulkopuolella asuu tällä hetkellä noin 300 000 Suomen kansalaista. Suomeen palaavat paluumuuttajat voivatkin olla yksi vastaus Suomen tulevaisuuden työllisyshaasteisiin.

Kun tarkastellaan paluumuuttajien tuottamaa puhetta Suomesta ja suomalaisuudesta sekä Suomen työntö- ja vetotekijöitä nähdään, että osaan negatiivisen puheen kohteena oleviin tekijöihin sekä osaan Suomen työntekijöistä voidaan vaikuttaa. Huomio kannattaisikin kohdentaa paluumuuttajille suunnatun informaation sisältöön ja laajuuteen, toimiviin viranomaiskontakteihin sekä ulkomailla ansaitun työkokemuksen ja koulutuksen hyväksymiseen Suomessa. Tällä tavoin voidaan saada kokemukset Suomesta ja Suomen työmarkkinoista positiivisimmiksi, mikä puolestaan osaltaan vähentää Suomen työntekijöitä ja lisää paluumuuttajien motiivia palata Suomeen sekä jäädä Suomeen asumaan.

Paluumuutto muodostaa ison osan Suomeen kohdistunutta vuosittaista maahanmuuttoa. Paluumuuttajien houkuttelevuus Suomeen ja heidän pysymisensä Suomessa on Suomen tulevaisuuden kannalta merkittävää. Paluumuuttajat tutkimuksen aiheena on haastava sillä paluumuutto on usein tutkimuksissa ja tilastoissa sisällytetty osaksi yleistä maahanmuuttoa. Lisäksi paluumuutolla ja paluumuuttajilla viitataan usein inkerinsuomalaisten paluumuuttoon, minkä vuoksi keskustelut muunlaisesta paluumuutosta ovat jääneet vähemmälle. Tärkeää onkin näiden eri termien (inkerinsuomalainen ja muu paluumuuttaja sekä maahanmuuttaja ja paluumuuttaja) erottaminen, sillä muuttajien luonne ja muuttomotiivit ovat erilaisia. Samalla paluumuuttotutkimusta täytyy muuttaa ajankohtaisemmaksi sekä monipuolisemmaksi. Tämä tutkimus antaa uudenlaista näkökulmaa paluumuuttotutkimukselle. Jatkotutkimusta ajatellen, esimerkiksi paluumuuttajien sopeutuminen, paluumuuttajien työllistyminen sekä paluumuuttajiin kohdistuvat asenteet olisivat varteenotettavia tutkimuksen aiheita. Lisäksi mielenkiintoisina jatkotutkimuksen kohteina olisivat jo kerran Suomeen palanneet ja maasta uudelleen poistuneet paluumuuttajat.

Lähteet

Aalto, Mika, Parko, Kaija & Hytönen, Päivi (2011) *Kieli ja tekstit 1*. Otava.

Aden, Said (2009) *Ikuisesti pakolaisina? Maahanmuuttokeskustelu Suomen somalialaisten näkökulmasta*. Teoksessa Suvi Keskinen, Anna Rastas & Salla Tuori (toim.) *En ole rasisti, mutta... Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä*. Tampere: Vastapaino & Nuorisotutkimusverkosto, 25-32.

Alapuro, Risto (1998) *Sivistyneistön ambivalentti suomalaisuus*. Teoksessa Pertti Alasuutari & Petri Ruuska (toim.) *Elävänä Euroopassa. Muuttuva suomalainen identiteetti*. Tampere: Tammer-Paino Oy, 175-190.

Apo, Satu (1998) *Suomalaisuuden stigmatisoinnin tradition*. Teoksessa Pertti Alasuutari & Petri Ruuska (toim.) *Elävänä Euroopassa. Muuttuva suomalainen identiteetti*. Tampere: Tammer-Paino Oy, 83-128.

Aro, Timo (2007) *Julkinen valta ja maassamuuttoa edistävät ja rajoittavat tekijät Suomessa 1880-luvulta 2000-luvulle*. Kolutussosiologian tutkimuskeskus, RUSE. Koulutussosiologian tutkimuskeskuksen raportti 69. Turku: Digipaino.

Berger, Peter & Luckmann, Thomas (1994) *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen*. Tiedonsosiologinen tutkielma. Suom. ja toim. Vesa Raiskila. Helsinki: Gaudeamus.

Bogue, Donald (1969) *Principles of demography*. New York: John Wiley & Sons Inc.

Burr, Vivien (1995) *An Introduction to Social Constructionism*. London: Routledge.

Burtseva, Larisa (2010) *Inkerinsuomalaisten muuttajien kotoutuminen suomalaiseen yhteiskuntaan. Opinnäytetyö*. Sosiaalialan koulutusohjelma. Lahden ammattikorkeakoulu.

Busk, Henna, Jauhiainen, Signe, Kekäläinen, Antti, Nivalainen, Satu & Tähtinen, Tuuli (2016) *Maahanmuuttajat työmarkkinoilla. Tutkimus eri vuosina Suomeen muuttaneiden työurista*. Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 6/2016. Helsinki: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.

Cassarino, Jean-Pierre (2004) *Theorising Return Migration: The Conceptual Approach to Return Migrants Revisited*. *International Journal on Multicultural Societies* 6(2), 253-279.

Castaneda, Anu E., Rask, Shadia, Koponen, Päivikki, Mölsä, Mulki & Koskinen, Seppo (toim.) (2012) *Maahanmuuttajien terveys ja hyvinvointi*. Tutkimus venäläis-, somalialais- ja kurdi-taustaisista Suomessa. 2. uudistettu painos. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. Tampere: Juvenes Print – Suomen yliopistopaino Oy.

Castles, Stephen. & Miller, Mark J. (2003) *The Age of Migration. International Population Movements in the Modern World*. Basingstoke: Palgrave and Macmillan.

Chinn, Peggy L. & Kramer, Meaona K. (1995) *Theory and Nursing: A Systematic Approach*. St.Lois, Missouri: Mosby.

Contucci, Pierluigi & Sandell, Rickard (2015) How integrated are immigrants? Demographic research. A peer-reviewed, open-access journal of population sciences 33/46, 1271-1280.

Dadyova, Olga (2003) Syrjivä ja sisäänsulkeva suomalaisuus paluumuuttajien puheessa. Teoksessa Raisa Simola & Kaija Heikkinen (toim.) Monenkirjava rasismi. Joensuu: Joensuu University Press, 175-192.

Derose, Kathryn Pitkin, Escarse, José J. & Lurie, Nicole (2007) Immigrants and Healthcare: Sources of Vulnerability. Health Affairs 26, 1258-1268.

Faist, Thomas (2000) A Review of Dominant Theories of International. Teoksessa Faist, Thomas The Volume and Dynamics of International Migration and Transnational Social Spaces. Oxford: Oxford University Press.

Fairclough, Norman (1992) Discourse and Social Change. Cambridge: Polity Press.

Forsander, Annika (2002) Luottamuksen ehdot. Maahanmuuttajat 1990-luvun suomalaisilla työmarkkinoilla. Väestötutkimuksen julkaisusarja D 39/2002. Helsinki: Väestötutkimuslaitos, Väestöliitto.

Gergen, Kenneth J. (1999) An Invitation to Social Construction. London: Sage Publications.

Goldie, Peter (2000) The Emotions: A Philosophical Exploration. Oxford: Oxford University Press.

Grönlund, Rainer (1996) Takaisin kotiin – Ruotsista ja muista Pohjoismaista Suomeen palaavat eläkeläiset. Siirtolaisuus – Migration 2, 18-23.

Hall, Stuart (1999) Identiteetti. Suom. ja toim. Mikko Lehtonen & Juha Herkman. Tampere: Vastapaino.

Hallituksen ulkosuomalaispoliittinen ohjelma vuosiksi 2017-2021. <http://intermin.fi/documents/1410869/3723692/Hallituksen+ulkosuomalaispoliittinen+ohjelma+2017-2021.pdf/4ccac0d7-b7f3-453b-8df5-872fce0de27a>. Viitattu 7.5.2018.

Hardaker, Claire (2010) Trolling in asynchronous computer-mediated communication: From user discussions to academic definitions. Journal of Politeness Research 6(2), 215-242. <https://clou.uclan.ac.uk/4980/2/Hardaker,%20C.%202010.%20Trolling%20in%20ACMC.pdf>. Viitattu 23.4.2018.

Heikkinen, Hanni (2000) Inkerinsuomalaisten paluumuuttajien integroituminen suomalaisille työmarkkinoille. Pro gradu -tutkielma. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Jyväskylän yliopisto.

Heikkinen, Kaija (2003) Nationalistinen karelianismi paluumuuttajien kiusana. Teoksessa Raisa Simola & Kaija Heikkinen (toim.) Monenkirjava rasismi. Joensuu: Joensuu University Press, 158-174.

Helasvuo, Marja-Liisa, Johansson, Marjut & Tanskanen, Sanna-Kaisa (2014) Johdatus digitaaliseen vuorovaikutukseen. Teoksessa Marja-Liisa Helasvuo, Marjut Johansson & Sanna-Kaisa Tanskanen (toim.) Kieli verkossa: Näkökulmia digitaaliseen vuorovaikutukseen. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1402. Helsinki: SKS, 9-28.

Hepburn, Alexa & Potter, Jonathan (2004) *Discourse Analytic Practice*. Teoksessa Clive Seale, Giampietro Gobo, Jaber F. Gubrium & David Silverman (toim.) *Qualitative research practice*. Iso-Britannia: Sage, 180-196.

Herring, Susan C. (2007) A Faceted Classification Scheme for Computer-Mediated Discourse. *Language@Internet* 4:1. <http://www.languageatinternet.org/articles/2007/761>. Viitattu 24.4.2018.

Holm, Pasi, Nivalainen, Satu & Volk, Raija (2008) Työvoiman alueellisen liikkuvuuden kannustavuus. Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen raportteja 206. Helsinki.

Husa, Sari (1995) Foucault'lainen metodi. Niin ja näin filosofinen aikakauslehti 3/1995. <https://netn.fi/sites/www.netn.fi/files/netn953-14.pdf>. Viitattu 29.4.2018.

Häkkinen, Anne & Mattila, Markku (2011) Etelä-Pohjanmaan maahanmuuttajat. Pohjanmaan aluekeskuksen tutkimuksia 4. Seinäjoki: Siirtolaisuusinstituutti.

Jaakonsaari, Liisa (1998) Inkerinsuomalaisten maahanmuutto Suomeen 1990-luvulla Työministeri Liisa Jaakonsaaren Eduskunnan ulkoasiainvaliokunnalle 9.12.1998 antama Suomen hallituksen selonteko inkeriläisten maahanmuutosta Suomeen 1990-luvulla. Työhallinnon julkaisu 215. Helsinki: Työministeriö.

Jasinskaja-Lahti, Inga, Liebkind, Karmela, Horenczyk, Gabriel & Schmitz, Paul (2003) The interactive nature of acculturation: Perceived discrimination, acculturation attitudes and stress among young ethnic repatriates in Finland, Israel and Germany. *International Journal of Intercultural Relations*, 27(1), 97-97.

Jokinen, Arja (2014) Laadullisen tutkimuksen viitekehykset. Teoksessa Kirsi Günther & Kirsi Hasanen (toim.) *Laadullinen tutkimus*. Moodleverkkokirja. Viitattu 25.2.2018.

Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (2008) *Diskurssianalyysin aakkoset*. Tampere: Kustannusosakeyhtiö Vastapaino.

Jonkka, Jenni (2018) Paluumuuttajien ja työperusteisten muuttajien erilaiset työllistymis-polut: Venäjältä muuttaneiden maahanmuuttajien työllistyminen metallic- ja elektroniikka-alalle. Pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto.

Järvinen, Ritva & Taajamo, Terhi (2006) *Vertaisryhmän ohjaajan käsikirja*. Helsinki: Mannerheim Lastensuojeluliitto.

Kaivola, Päivi (2015) Syrjäytyneitä kuvaavat kategoriat ja moraalisen järjestyksen rakentuminen internetin keskustelupalstalla. Pro gradu -tutkielma. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Tampereen yliopisto.

Kanniainen, Antti (2010) Kansanedustajien mielipiteitä - maahanmuutosta uhkana ja mahdollisuutena. *Siirtolaisuustutkimuksia A 35*. Siirtolaisuusinstituutti. Turku: Painosalama.

Karjalainen, Elli (1989) Muuttoliike ja alueellinen kehitys Kainuun maalaiskunnissa 1980-85. Pohjois-Suomen tutkimuslaitoksen tutkimusraportteja 96. Oulun yliopisto.

- Karppinen, Emmi (2013) Työntekijä, uhri vai suomalaisuuden peili? Diskurssianalyttinen tutkimus maahanmuuttokeskustelusta Helsingin Sanomissa vuosina 2000-2012. Pro gradu -tutkielma. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Lapin yliopisto.
- Kattilakoski, Mari (2011) Maaseudun uudet toimijat. Tutkimus paluu- ja tulomuuttajien toimijuudesta maaseutuyhteisöissä ja kehittämisverkostoissa Keski-Pohjanmaalla. Siirtolaisuustutkimuksia A 37. Siirtolaisuusinstituutti. Joensuu: Kopijyvä Oy.
- Kero, Reino (1996) Suureen länteen. Siirtolaisuus Suomesta Yhdysvaltoihin ja Kanadaan. Suomalaisen siirtolaisuuden historia 1. Turku: Siirtolaisuusinstituutti.
- Keskinen, Suvi, Rastas, Anna & Tuori, Salla (toim.) (2009) En ole rasisti, mutta... Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä. Tampere: Vastapaino & Nuorisotutkimusverkosto.
- King, Russel, Thomson, Mark, Tony Fielding & Tony Warnes (2004) Time, Generations and Gender in Migration and Settlement. Rinus Phennix, Maria Berger & Karen Kraal (toim.) The Dynamics of International Migration and Settlement in Europe. A state of the Art. IMISCOE joint studies. Amsterdam: University of Amsterdam.
- Koponen, Juha (2002) Muuttamattomuus ja muuttaminen Suomessa 1990-1991 ja 1995-1996. Pro gradu -tutkielma. Taloustieteiden tiedekunta. Jyväskylän yliopisto.
- Koponen, Juuso (2015) Maahanmuuttajat sekä maahanmuutto- ja monikulttuurisuuskeskustelu sanomalehden sivuilla. Pro gradu -tutkielma. Valtiotieteellinen tiedekunta. Helsingin yliopisto.
- Korkiasaari, Jouni (1991) Liikkuvuus ja rakennemuutos. Maassamuutto ja työvoiman liikkuvuus osana yhteiskunnan rakennemuutosta. Työministeriö. Helsinki.
- Korkiasaari, Jouni (2001) Suomalaisen Ruotsiin suuntautuneen siirtolaisuuden yhteiskunnalliset syyt 1900-luvulla. http://maine.utu.fi/articles/005_Korkiasaari.pdf. Viitattu 1.5.2018.
- Korkiasaari, Jouni (2003) Suomalaiset maailmalla. Katsaus Suomen siirtolaisuuteen kautta aikain. Turku: Siirtolaisuusinstituutti.
- Korkiasaari, Jouni (2017) Maahanmuutto ja ulkomaalaiset Suomessa. Siirtolaisuusinstituutti.
- Korkiasaari, Jouni & Söderling, Ismo (2007) Muuttoliike. Teoksessa Seppo Koskinen, Tuija Martelin, Irma-Liisa Notkola, Veijo Notkola, Kari Pitkänen, Marika Jalovaara, Elina Mäenpää, Anne Ruokolainen, Markku Ryyänen & Ismo Söderling (toim.) Suomen väestö. Helsinki: Gaudeamus, 239-270.
- Kuhlampi, Eveliina (2002) Muukalaisena kotimaassa. Pro gradu -tutkielma. Yhteiskunta ja filosofian laitos. Jyväskylän yliopisto.
- Kujala, Helena (2017) Pitkä matka vapauteen – Anna Orgolaisen tarina. Kodin Pellervo 1/17. Inkeriläisten viesti 3/2017. Suomen Inkeri-liitto ry. Helsinki: Picaset Oy, 23.
- Kumpulainen, Mikko (1993) Maallemuuttajat. Tutkimus Joensuusta ympäristökuntiin suuntautuvista muutoista. Kulttuuri- ja suunnitelumaantieteen tutkimuksia 3. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Joensuun yliopisto.

- Kumpusalo, Esko (1991) Sosiaalinen tuki, huolenpito ja terveys. Helsinki: Sosiaali- ja terveyshallitus.
- Kuula, Arja (2006) Tutkimusetiikka: aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.
- Kyntäjä, Eve (1998) Viron sosiaalinen kehitys ja inkerinsuomalaisten paluumuutto. Suomen kuntaliitto.
- Kytö, Hannu (1998) Muuttajan muuttuvat motiivit eräissä suomalaisissa kaupungeissa 1980- ja 1990-luvuilla. Muuttoaikeet hyvinvointiteoreettisesta näkökulmasta. Väitöskirja. ACTA 1998/100. Suomen Kuntaliitto. Helsinki.
- Kytö, Hannu & Kral-Leszczynska, Monika (2013) Muuttoliikkeen voittajat ja häviäjät. Tutkimus alueiden välisistä muuttovirroista. Kunnallisan alan kehittämässätiön Tutkimusjulkaisu-sarjan julkaisu nro 76. Sastamala: Vammalan Kirjapaino Oy.
- Laki kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä yrityksen sisäisen siirron yhteydessä nro 908/2017.
- Laki kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä kausityöntekijöinä työskentelyä varten nro 907/2017.
- Lee, Everett S. (1966) Theory of Migration Demography 3, 47-57.
- Lehto, Lenita (2016) Takaisin koivun katveeseen. Paluumuuttajan elämänmuutos. Helsinki: Books on Demand.
- Lepola, Outi (2000) Ulkomaalaisesta suomenmaalaiseksi. Monikulttuurisuus, kansalaisuus ja suomalaisuus 1990-luvun maahanmuuttopoliittisessa keskustelussa. Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 787. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Liebkind, Karmela, Simo Mannila, Jasinskaja-Lahti, Inga, Magdalena Jaakkola, Kyntäjä, Eve & Anni Reuter (2004) Venäläinen, virolainen, suomalainen. Kolmen maahanmuuttajaryhmän koutuminen Suomeen. Helsinki: Gaudeamus.
- Maahanmuuttovirasto (2016) Inkerinsuomalaisia paluumuuttajia noin 30 000 – hakemuksia odotetaan vielä reilut 300. https://migri.fi/artikkeli/-/asset_publisher/inkerinsuomalaisia-paluumuuttajia-noin-30-000-hakemuksia-odotetaan-viela-reilut-300?p_p_auth=pR58ytzj. Viitattu 22.1.2018.
- Maahanmuuttovirasto (2018). Tilastot. <http://tilastot.migri.fi/#applications?start=564&end=575>. Viitattu 3.5.2018.
- Mangalam, J.J. (1968) Human Migration. A Guide to Migration Literature in English 1955-1962. Lexington: University of Kentucky press.
- Mannila, Simo (2009) Finnish Immigration policy in change? Teoksessa Inga Jasinskaja-Lahti, Tuuli-AnnaMähönen (toim.) Identities, Intergroup Relations and Acculturation – The Cornerstone of Intercultural Encounters. Helsinki: Gaudeamus, 221-233.

- Martikainen, Tuomas (2011) Kansainvälinen liikkuvuus – globaali megatrendi. <http://magma.fi/post/2011/4/3/kansainvalinen-liikkuvuus-globaali-megatrendi>. Viitattu 2.5.2018.
- Martikainen, Tuomas, Saukkonen, Pasi. & Säävälä, Minna (2013) Teoksessa Tuomas Martikainen, Pasi Saukkonen & Minna Säävälä (toim.) Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Helsinki: Gaudeamus.
- Mattila, Paula (2017) Kulttuurienvälinen lapsuus – Aikuisten ekspatriaattiperheiden lasten kokemuksia paluumuutosta Suomeen. Pro gradu -tutkielma. Kasvatustieteiden tiedekunta. Oulun yliopisto.
- Mielenterveyden keskusliitto. Vertaistoiminta. <http://mtkl.fi/palvelut/vertaistoiminta/>. Viitattu 24.3.2018.
- Myrskylä, Pekka (2010) Maahanmuutossa suuria vuosivaihteluita. Tieto & trendit 4-5/2010. Tilastokeskus.
- Mähönen, Tuuli-Anna & Yijälä, Anu (2016) Inkerinsuomalaisten paluumuuttajien kotoutuminen Suomeen. Tutkimuskatsauksia 7/2016. Helsingin kaupunki, tietokeskus. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Neurauter-Kessels, Manuela (2011) Im/polite Reader Responses on British Online New Sites. Journal of Politiness Research 7, 187-214.
- Nikander, Pirjo (2008) Constructionism and Discourse Analysis. Teoksessa James A. Holstein & Jaber f. Gubrium (toim.) Handbook of Constructivist Research. New York: Guilford Press, 413-428.
- Phinney, Jean S. (2002) Ethnic Identity and Acculturation. Teoksessa Kevin M. Chun, Pamela B. Organista & Gerardo Marín (toim.) Acculturation. Advances in Theory, Measurement, and Applied Research. Washington DC: American Psychological Association, 63-81.
- Pietikäinen, Sari (2000) Kriittinen diskurssintutkimus. Teoksessa Kari Sajavaara & Arja Piirainen-Marsh (toim.) Kieli diskurssi ja yhteisö. Jyväskylä: Soveltavan kielitutkimuksen keskus, 191-217.
- Pietikäinen, Sari & Mäntynen, Anne (2009) Kurssi kohti diskurssia. Tampere: Vastapaino.
- Pohjola, Anneli (1989) Maata jossa kasvoin, kannan mukana mun... Tutkimus paluumuuttajien muuttotauasta ja sosiaalisesta ankkuroitumisesta. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Pohjola, Riikka (2016) Nuorten maahanmuuttajien kotoutuminen: etnografinen tutkimus kotoutumisen haasteista, mahdollisuuksista ja toiveista. Pro gradu -tutkielma. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Jyväskylän yliopisto.
- Potter, Jonathan & Wetherell, Margaret (1987) Discourse and Social Psychology: Beyond Attitudes and Behaviour. London: SAGE.
- Päivinen, Jere (2017) Mitä tiedämme maahanmuuton taloudellisista vaikutuksista? Selvitys maahanmuuton taloudellisten vaikutusten kokonaisuudesta. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 27/2017. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki.

Pynnönen, Anu (2013) Diskurssianalyysi: Tapa tutkia, tulkita ja olla kriittinen. Working paper 379/2013. Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulu. Jyväskylän yliopisto.

Raittila, Pentti (2009) Journalismin maahanmuuttokeskustelu: hymistelyä, kriittisyyttä vai rasismien tukemista? Teoksessa Suvi Keskinen, Anna Rastas & Tuori, Salla (toim.) En ole rasisti, mutta... Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä. Tampere: Vastapaino & Nuorisotutkimusverkosto, 67-75.

Rantala, Heikki (2002) Nuori mies, lähde länteen. Talous ja muuttoliike Euroopan transitiossa. Akateeminen väitöskirja. Aluetieteen ja ympäristöpolitiikan laitos. Tampereen yliopisto.

Reijonen, Merja (2002) Tila ja kulttuurinen identiteetti. Entisen Neuvostoliiton alueelta tulleiden paluumuuttajien kulttuurisen identiteetin muodostuminen Suomessa asutun vuoden aikana. Väitöskirja. Valtiotieteellinen tiedekunta, sosiologian laitos. Helsingin yliopisto.

Salonen, Mirva (toim.) (2012) Voimauttavan vertaisohjauksen käsikirja. Leijonaemot ry. Tampere.

Sarason, Barbara, Pierce, Gregory & Sarason, Irwin G. (1990) Social Support. The Sense of Acceptance and the Role of Relationship. Teoksessa Barbara Sarason, Irving G. Sarason, Gregory R. Pierce (toim.) Social Support. An International View. New York: John Wiley & Sons, 97-128.

Sarvimäki, Matti, Ansala, Laura, Eerola, Essi, Hämäläinen, Kari, Hämäläinen, Ulla, Pesola, Hanna & Riihelä, Marja (2014) Maahanmuuttajien integroituminen Suomeen. VATT Analyysi 1/2014. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus julkaisut 67. Helsinki: Edita Prima Oy.

Seppälä, Matti (1996) Inkerinsuomalaisten paluumuuttajien sopeutuminen. Helsingin kaupunki. Sosiaaliviraston julkaisuja.

Shields, Gail M. & Shields, Michael (1989) The Emergence of Migration Theory and a Suggested New Direction. Journal of Economic Surveys 3(4), 277-304.

Simola, Anna (2008) Tervetullot työvoimaksi. Työperäinen maahanmuutto mediassa. Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos, julkaisuja A 109/2008. Tampere: Kopio Niini Finland Oy.

Sippola, Johanna (2017) Suomi ei selviä ilman työperäistä maahanmuuttoa. <https://kauppakamari.fi/2017/10/02/suomi-ei-selvia-ilman-tyoperaista-maahanmuuttoa/>. Viitattu 7.5.2018.

Sisäministeriö (2013) Valtioneuvoston periaatepäätös maahanmuuton maahanmuuton tulevaisuus 2020 strategiasta.

Suomen Mielenterveysseura. Ulkopuolisuus. <https://www.mielenterveysseura.fi/fi/mielenterveys/itsetuntemus/tunteet/ulkopuolisuus>. Viitattu 24.3.2018.

Söderling, Ismo (1988) Maassamuuton ulottuvuudet: yksilö, alue- ja yhteiskuntatason tarkastelu Suomessa vuosina 1977-1978 maassamuuttaneista. Turun yliopiston julkaisusarja C 65. Turku: Painosalama Oy.

Söderling, Ismo (2011) Siirtolaisuuden lyhyt historia – on sitä liikuttu ennenkin. Teoksessa Kris Clarke, Liisa Folkersma, Ulla Hirvonen, Outi Lepola, Ralf Sund & Ismo Söderling (toim.) *Meno – paluu Eurooppaan. Maahanmuutto ja siirtolaisuus eilen, tänään ja huomenna*. Eurooppalainen Suomi ry. Helsinki: Kyriiri Oy, 7-12.

Somari, Marjo (2012) Somaliensuomalisten representointi Helsingin Sanomien uutisoinnissa – 1990-luvun somalishokista 2010-luvun integraatioon? Pro gradu -tutkielma. Valtiotieteellinen tiedekunta. Helsingin yliopisto.

Storti, Craig (1997) *The Art of Coming Home*. Maine: Intercultural Press, Inc.

Takala, Miika (2004) Lähetyksien sopeutuminen Suomeen – näkökulmina sosiaalinen pääoma, identiteetti, muokaluaisuus ja yhteisö. Pro gradu -tutkielma. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Jyväskylän yliopisto.

Takalo, Pirjo & Juote, Mari (1995) *Inkerinsuomalaiset*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, Pakolaistoimisto.

Tammelin, Linda (2006) Toiset lähtee, toiset jää. Yhden suvun siirtolaisuushistoria Suomen ja Ruotsin välillä. Maantieteen tutkielma. Matemaattis-luonnontieteellinen tiedekunta. Turun yliopisto.

Tarkka, Marja-Terttu (1996) Äitiys ja sosiaalinen tuki. Ensisynnyttäjien selviytyminen äitiyden varhaisvaiheessa. Tampereen yliopisto. Hoitotieteen laitos. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy.

Tilus, Tiia (2016) Koulukiusattujen keskinäinen vertaistuki internetin keskustelupalstalla. Pro gradu -tutkielma. Valtiotieteellinen tiedekunta. Helsingin yliopisto.

Töyli, Jenni (2006) Paluumuuttajan tarina. Paluumuuttoprosessi ja sille annetut merkitykset narratiivisen lähestymistavan näkökulmasta maaseudulle paluuta käsittelevissä kertomuksissa. Pro gradu -tutkielma. Valtiotieteellinen tiedekunta. Helsingin yliopisto.

Tuomi-Nikula, Outi, Haanpää, Riina & Laine, Tarja (toim.) (2013) Takaisin Suomeen? Euroopan ulkomaalaisten ja heidän ajatuksia Suomesta maahanmuuton kohteena. Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen julkaisuja nro 42/2013. Turku: Painosalama.

Tuomisto, Sirja (2017) Pakolaiskriisi sanomalehden sivuilla. Diskurssianalyttinen tutkimus pakolaiskriisikeskustelusta Helsingin Sanomissa. Pro gradu -tutkielma. Filosofinen tiedekunta. Vaasan yliopisto.

Työ- ja elinkeinotoimisto (2017) Ammattibarometri. <https://www.ammattibarometri.fi/info.asp>. Viitattu 23.4.2018.

Uudenmaanliitto (2012) Paluumuuttajien työllistyminen ja palvelut. Selvitystyön raportti. Uudenmaanliiton julkaisuja E 124/2012.

Varjonen, Sirkku (2013) Ulkopuolinen vai osallistuja? Identiteetit, ryhmäsuhteet ja integraatio maahanmuuttajien elämäntarinoissa. Helsinki: Unigrafia.

Vauras, Ilmari (2006) Kuvakirjoituksen jälleensyntymä – tunneikonit kirjoitetussa puhekielisessä keskustelussa ^__^. Pro gradu -tutkielma. Humanistinen tiedekunta. Turun yliopisto.

Vauras, Ilmari (2008) Tunneikonit verkkokeskusteluissa? Teoksessa Sara Routarinne & Tuula Uusi-Hallilla (toim.) Nuoret kielikuvassa. Kouluikäisten kieli 2000-luvulla. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 210-221.

Velho, Anneli (2018) Inkeri. <http://www.inkeri.fi/>. Viitattu 9.5.2018.

Vikman, Liisa (2012) Inkerinsuomalaisten paluumuuttajien sosiokulttuurinen sopeutuminen – Pitkittäistutkimus kulttuurin oppimisen näkökulmasta. Pro gradu -tutkielma. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Helsingin yliopisto.

Viljanen, Pekka, Kangas, Marjukka & Aulanko, Riitta (2001) Paluumuuttajien toimeentuloturvatyöryhmän muistio. Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistioita 2001:14. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

von Plato, Philipp & Zeeck, Malte (2017) Expat Insider. The World Through Expat Eyes. https://cms-internationsgmbh.netdna-ssl.com/cdn/file/2017-09/Expat_Insider_2017_The_InterNations_Survey.pdf. Viitattu 7.5.2018.

Vähäsaari, Johanna (1992) Vihreänä kateudesta. Pro gradu -tutkielma. Kasvatustieteen tiedekunta. Oulun yliopisto.

Warinowski, Anu (2012) Maailmalle yhtenä, takaisin toisena? Suomalaisten ekspatriaattiperheiden lapset kulttuurisissa siirtymissä. Siirtolaisuusinstituutti. Turku: Painosalama.

Wessman, Roger (2017) Suomi jää jälkeen: Työikäinen väestö. <https://rogerwessman.com/2017/07/06/suomi-jaa-jalkeen-tyoikainen-vaesto/>. Viitattu 10.3.2018.

